

Lapsi keskiössä - kohti yhteistä päämäärää

**Yhteisövaikuttavuus osana varhaiskasvatuksen sosionomin
erityisosaamista**

LAB-ammattikorkeakoulu

Sosionomi (AMK), varhaiskasvatus

2024

Minna Engblom

Sanna-Kaisa Moksunen

Niina Myllyoja

Tiivistelmä

Tekijä(t) Minna Engblom Sanna-Kaisa Moksunen Niina Myllyoja	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK Sivumäärä 42	Valmistumisaika 2024
Työn nimi Lapsi keskiössä - kohti yhteistä päämäärää Yhteisövaikuttavuus osana varhaiskasvatuksen sosionomin erityisosaamista		
Tutkinto ja koulutusala Sosionomi AMK, varhaiskasvatus		
Tiivistelmä <p>Uusi päivitetty varhaiskasvatuslaki astui voimaan vuonna 2018, ja se sisältää määräyksiä muun muassa varhaiskasvatuksen henkilömitoituksesta, varhaiskasvatussuunnitelmasta ja perheen osallisuudesta. Lain päämääränä oli selkeyttää varhaiskasvatuksessa työskentelevien ammattiryhmien tehtäviä ja edistää heidän koulutuksensa hyödyntämistä. Varhaiskasvatuksen sosionomin rooli ja tehtävät ovat vasta muovautumassa, mikä aiheuttaa epäselvyyttä eri kunnissa. Sosionomi tuo varhaiskasvatukseen sosiaalista asiantuntijuutta ja yhteiskunnallista ymmärrystä, mikä on tärkeää perheiden haasteiden ja tarpeiden tunnistamisessa, sekä tukemisessa. Yhteistyössä perheiden kanssa sosionomi voi ennakoida avun tarpeen ja tarjota tukea varhaisessa vaiheessa.</p> <p>Yhteisövaikuttavuus on uusi käsite varhaiskasvatuksessa. Se voi auttaa vastaamaan kasvaviin haasteisiin perheiden ongelmassa ja eri toimijoiden välisessä yhteistyössä. Yhteisövaikuttavuutta on käsitelty vähän julkisessa keskustelussa ja tieteellistä kirjallisuutta aiheesta on niukasti saatavilla. Opinnäytetyömme tarkoituksena on syventää ymmärrystä varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvasta yhteisövaikuttavuuden näkökulmasta. Olemme valinneet dokumenttianalyysin opinnäytetyömme metodiksi, koska se mahdollistaa erilaisten aineistojen kokonaisvaltaisen tarkastelun. Olemme hyödyntäneet blogikirjoituksia, artikkeleita, podcast-jaksoa, työnkuvan määrittelyä ja työpaikkailmoituksia.</p> <p>Dokumenttianalyysi ja sisällönanalyysi ovat olleet keskeisiä työkaluja tutkimuksessamme. Sen avulla olemme pyrkineet jäsentämään aineiston tiiviisti säilyttäen kuitenkin sen keskeisen sisällön. Olemme myös rakentaneet teamakortiston, joka auttaa hahmottamaan ydinkäsitteitä ja mahdollistaa vertailujen, pelkistysten, tulkintojen ja johtopäätösten tekemisen.</p> <p>Yhteisövaikuttavuus ja varhaiskasvatus nivoutuvat tutkimuksessamme yhteen sosiaalipedagogiikan, asiantuntijuuden, hyvinvoinnin edistämisen, palvelukenttä- ja yhteistyöosaamisen kautta. Tärkeimmäksi nousee oikein kohdennettu tuki lapsen arjen ympäristöissä.</p>		
Asiasanat varhaiskasvatus, yhteisövaikuttavuus, varhaiskasvatuksen sosionomi, sosiaalipedagogiikka		

<p>Author(s)</p> <p>Minna Engblom</p> <p>Sanna-Kaisa Moksunen</p> <p>Niina Myllyoja</p>	<p>Type of Publication</p> <p>Thesis, UAS</p>	<p>Published</p> <p>2024</p>
	<p>Number of Pages</p> <p>42</p>	
<p>Title of Publication</p> <p>Child in the center - Towards a common goal</p> <p>Collective impact as part of a specialist competence of Bachelor of Social Services in early childhood education</p>		
<p>Degree, Field of Study</p> <p>Bachelor of Social Services, Early Childhood Education and Care</p>		
<p>Abstract</p> <p>The new early childhood education law came into force in 2018. The law included provisions regarding for example the staff-to-child ratio in early childhood education, the early childhood education plan and family involvement. The aim of the law was to clarify the tasks of the professional groups working in early childhood education and care and to promote the utilization of their education.</p> <p>The role and tasks of a Bachelor of Social Services in early childhood education and care are still evolving and causing confusion in different municipalities. A Bachelor of Social Services brings social expertise and societal understanding to early childhood education and care. It is important in identifying and supporting families' challenges and needs. Through collaborating with families a Bachelor of Social Services can anticipate the need for help and offer support at an early stage.</p> <p>As a new concept in Early childhood education and care, collective impact can help to address the growing challenges in family issues and collaboration among different actors. The concept of collective impact is not well known and there is only limited scientific literature available on the topic.</p> <p>Our thesis aims to deepen the understanding of the role of a Bachelor of Social Services in early childhood education and care from the perspective of collective impact. We have chosen document analysis as the research method for our thesis, allowing us to comprehensively examine various materials. We have utilized blog posts, articles, podcast episodes, job descriptions, job advertisements and content analysis, which has been a key tool in our research to structure the material while maintaining its central content. We have also created a thematic framework to help understand core concepts and facilitate comparisons, summaries, interpretations, and conclusions.</p> <p>Collective impact and early childhood education and care are intertwined in our research through social pedagogy and expertise, well-being promotion, service field and interaction skills. The most important aspect is support in the child's everyday environments.</p>		
<p>Keywords</p> <p>Early Childhood Education and Care, Collective impact, Bachelor of Social Services in Early Childhood Education and Care, Social pedagogy</p>		

Sisällys

1	Johdanto.....	1
1.1	Aihe ja tausta	1
1.2	Tutkimuksen tavoite ja tarkoitus.....	2
2	Tutkimuksen teoreettinen viitekehys.....	4
2.1	Yhteisövaikuttavuus.....	4
2.1.1	Yhteisövaikuttavuuden toteutumisen ehdot	5
2.1.2	Systeemiteoreettinen malli	6
2.2	Varhaiskasvatuksen sosionomin erityisosaaminen	7
2.2.1	Sosiaalipedagoginen työote	9
2.2.2	Palvelujärjestelmäosaaminen.....	10
2.2.3	Verkostoyhteistyö	11
2.2.4	Varhainen tuki ja ennaltaehkäisevä sosiaalityö	13
3	Tutkimuksen toteutus	16
3.1	Laadullinen tutkimus.....	16
3.2	Menetelmien esittely: dokumenttianalyysi ja sisällönanalyysi	17
3.3	Aineisto ja aineiston analyysi	19
3.4	Tutkimuksen tulosten käytettävyys ja tutkimuksen luotettavuus	23
4	Yhteisövaikuttavuus ja varhaiskasvatus aineistossa.....	24
4.1	Sosiaalipedagogiikka, asiantuntijuus ja hyvinvoinnin edistäminen	24
4.2	Palvelukentän osaaminen	28
4.3	Yhteistyöllä toimimista samaan suuntaan	29
4.4	Oikein kohdennettu tuki lapsen arjen ympäristöissä	31
5	Tulosten tarkastelua	34
6	Pohdinta ja jatkotutkimusehdotukset	37
	Lähteet	39

1 Johdanto

1.1 Aihe ja tausta

Uudistunut varhaiskasvatustalaki astui voimaan 1.9.2018 sisältäen muun muassa henkilöstömitoitusta, varhaiskasvatussuunnitelmaa ja perheen osallisuutta koskevia päivityksiä (Varhaiskasvatustalaki 540/2018). Uuden lain tarkoituksena oli jäsentää varhaiskasvatuksessa toimivien ammattilaisten välisiä työtehtäviä sekä parantaa henkilöstön saaman koulutuksen hyödyntämistä. Uusiksi ammattinimikkeiksi säädettiin varhaiskasvatuksen opettaja, varhaiskasvatuksen sosionomi, varhaiskasvatuksen lastenhoitaja, perhepäivähoitaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja päiväkodin johtaja. (Varhaiskasvatustalaki 540/2018, 26–31 §.) Keväällä 2023 valmistuivat ensimmäiset varhaiskasvatuksen sosionomit ammatikorkeakouluista (Varhaiskasvatustalaki 540/2018, 75 §).

Varhaiskasvatuksen sosionomin ammattinimike ja sille määritelty työnkuva on siis verrattain uusi ja vasta muotoutumassa. Työnkuva eri kunnissa tai kaupungeissa voi vaihdella, ja siihen liittyy epäselvyyttä. Työnkuvan selkiyttämiseksi esimerkiksi sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia (2024) on muotoillut varhaiskasvatuksen sosionomin tehtäväkuvaa käyttäen lähtökohtanaan määrittelylle muun muassa varhaiskasvatustalakiä, varhaiskasvatussuunnitelman perusteita sekä sosionomin ja varhaiskasvatuksen sosionomin ydinosaamista.

Varhaiskasvatuksen sosionomin ammatillinen osaaminen painottuu sosiaaliseen ja yhteiskunnalliseen asiantuntijuuteen. Sosionomin koulutus antaa ammattilaisille valmiuksia havainnoida ja kohdata lapset sekä heidän perheensä erilaisina elämäntilanteineen ja voimavaroineen. Koulutuksen myötä sosionomi saa yhteiskunnallista ymmärrystä esimerkiksi sosioekonomisesta asemasta tai huono-osaisuuden ylisukupolvisuudesta sekä keinoja järjestää erityisiä tukitoimia lapsen kasvun ja hyvinvoinnin turvaamiseksi. Sosionomin yhteiskunnallinen asiantuntijuus ja ammatilliset kompetenssit esimerkiksi tasa-arvon edistämässä tuovat varhaiskasvatukseen tärkeää osaamista. (Nivala & Rönkkö 2021, 135, 140.)

Varhaiskasvatuksen sosionomin osaaminen tuo merkittävää lisää varhaiskasvatuksessa työskentelevien ammatillisen tiimin osaamiseen. Kuten Nivala ja Rönkkö (2021, 137–139) kirjoittavat, varhaiskasvatuksen sosionomi tekee yhteistyötä perheiden kanssa tukeakseen lasten hyvinvointia. Varhaiskasvatuksen sosionomilla on koulutuksensa mukanaan tuomia valmiuksia tunnistaa erilaisia tuen tarpeita varhain, ja myös ottaa niitä puheeksi sekä ohjata perheitä palvelujen piiriin oman palveluverkostotuntemuksensa myötä.

Samaan aikaan kun varhaiskasvatuksen henkilöstön muotoutuminen ja ammatillisen osaamisen määrittely on murroksessa, lisääntyvät myös sekä lasten että heidän perheidensä arkea haastavat tilanteet. Pohjola (2016, 94–95) kirjoittaa, kuinka lasten ja heidän perheidensä ongelmatilanteet ovat monimutkaisia, ja niihin liittyy sekä perheiden että yksilöiden pahoinvointia. Monimutkaistuvat psykososiaaliset ongelmat vaativat ammattilaisilta työskentelyä monilla eri tasoilla samaan aikaan, sekä syvällistä yhteiskunnan tuntemusta. Esimerkiksi perheiden parissa tehtävä sosiaalityö voi olla yhdistelmä psykososiaalista auttamistyötä, osallisuutta tukevaa työtä, ehkäisemistyötä, monialaista yhteistyötä, palvelujen yhteistoiminnan edistämistä, toiminnan kriittistä arviointia sekä asiantuntijatiedon tuottamista ja päätöksentekoon vaikuttamista. Yhteisövaikuttavuus puolestaan voidaan nähdä tapana vastata perheiden monitasoisiin arjen haasteisiin (Kania & Kramer 2011).

Ehkäisevä lastensuojelu on lasten suojelua, joka edeltää lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua. Ehkäisevä lastensuojelu voi kattaa kokonaisen ikäluokan tai kohdistua tarkemmin haavoittuvassa tilanteessa oleviin ryhmiin tai yksilöihin. Ennaltaehkäisevän lastensuojelun haasteena ovat lasten ja heidän perheidensä oikea-aikainen avun tarpeen ennakointi sekä tukitoimien tai muiden interventioiden ajoitus ja toteutustavat. Apua tarvitsevien lasten ja perheiden sekä auttajien ja instituutioiden reagointiajat avun tarpeeseen eivät aina osu yhteen. (Pölkki 2016, 262.) Varhaiskasvatuksen sosionomin ammatillisen osaamisen tarkentaminen sekä varhaiskasvatuksen toimintaympäristössä tapahtuvan työskentelyn jäsentäminen on yhteiskunnallisesti tärkeää. Lasten ja heidän perheidensä hyvinvoinnin turvaamiseen vaaditaan eri tahojen yhteistyötä, jonka tehostaminen on yksi lapsen ja hänen perheensä kanssa työskentelevien ammattilaisten tärkeimmistä työtehtävistä.

Systemiseen ajatteluun ja verkostotyöskentelyyn kiinnittyvä yhteisövaikuttavuus on käsitteenä erityisesti varhaiskasvatuksen toimintaympäristössä uusi. Yhteisövaikuttavuus voi kuitenkin olla vastaus siihen, miten monimutkaistuviin perheiden ongelmiin sekä eri toimijoiden välisen yhteistyön haasteisiin voidaan vastata. (Ristikari ym. 2021, 34.)

1.2 Tutkimuksen tavoite ja tarkoitus

Yhteisövaikuttavuus on uudehko ja vielä tuntematon käsite yhdistettynä varhaiskasvatuksen toimintaympäristöön. Toiminta- ja ajattelumallina se voi kuitenkin tarjota uudenlaisia avaimia lasten ja heidän perheidensä hyvinvoinnin lisäämiseen ja vahvistamiseen varhaiskasvatuksesta käsin. Opinnäytetyömme pohjana toimii ajatus siitä, että varhaiskasvatuksen sosionomille määriteltävästä ydinosamisesta ja yhteisövaikuttavuudesta on löydettävissä yhdistäviä tekijöitä ja sellaisia näkökohtia, jotka ovat merkityksellisiä varhaiskasvatuksen sosionomin ammatillisen osaamisen ja asiantuntijuuden kentässä. Opinnäytetyön tarkoitus

on selvittää yhteisövaikuttavuutta varhaiskasvatuksessa osana varhaiskasvatuksen sosionomin erityisosaamista.

Yhteisövaikuttavuudesta on löydettävissä vain vähän tutkimusaineistoa. Varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvan ja ydinosaamisen määrittelyjä on jo luotu ja sitä on tarkasteltu monissa tutkimuksissa (Nivala & Rönkkö 2021, 132.) Käytännön tasolla varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuva on kuitenkin edelleen epämääräinen ja vasta muotoutumassa. Opinnäytetyömme tavoite on lisätä tietoa varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvasta ja yhteisövaikuttavuudesta. Opinnäytetyössämme tarkastelemme, miten yhteisövaikuttavuuden ilmiötä sekä varhaiskasvatuksen sosionomin erityisosaamisen painotuksia voidaan löytää tutkimusaineistostamme olevista dokumenteista.

Laadullinen tutkimus ei synny irrallaan tutkijasta, vaan kuten Puusa ja Julkunen (2020, 190) kirjoittavat, on tutkijan oman roolin tunnistaminen ja esiin tuominen tärkeää. Tutkimuksen tekijöinä on kolme pian valmistuvaa varhaiskasvatuksen sosionomia, ja motivaatiota aiheen valintaan sekä tutkimusasetelmaan tuo toki myös oma näkemysemme siitä, mikä on varhaiskasvatuksen sosionomin ammatillisen osaamisen ytimessä ja miten se suhteutuu koko varhaiskasvatuksen kenttään. Tämän tutkimuksen kautta löytyy yksi näkökulma siihen, miten varhaiskasvatuksen sosionomin roolia voidaan tarkastella.

2 Tutkimuksen teoreettinen viitekehys

2.1 Yhteisövaikuttavuus

Lasten ja nuorten sekä lapsiperheiden erityistason palveluita käytetään Suomessa paljon ja määrä on kasvusuunnassa. Palvelujen tarpeen ja käytön kasvu on johtanut tilanteeseen, jossa osaa palveluista ei pystytä toteuttamaan halutulla tavalla. Tukea tarvitsevat lapset ja heidän perheensä tulevat pallotelluksi eri palveluiden välillä, sillä palvelut toimivat omilla sektoreillaan läheteperiaatteella. Tällöin eri toimijoiden samanaikainen yhteistyö perheen kanssa vaikeutuu. (Ristikari ym. 2021, 33.) Pirstaleisessa palvelujärjestelmässä eteneminen ei ole perheille helppoa. Yhteisövaikuttavuuden käsite viittaa tilanteeseen, jossa oikeiden palvelujen saaminen avuksi kuormittavaan elämäntilanteeseen tapahtuu perheen tarpeista lähtien. Esimerkiksi lasten haastava käytös on usein seurausta sellaisista ympäristöistä, joita yhteiskunta on heille luonut (Edmondson & Zimpher 2014, 9). Vaikuttamalla ympäristöihin voidaan vaikuttaa myös merkittävästi lasten ja heidän perheidensä hyvinvointiin.

Yhteisövaikuttavuuden (collective impact) viitekehysten pohjana ovat yhdysvaltalaisen John Kania ja Mark Kramerin vuonna 2011 esittämät ajatukset yhteisövaikuttavuudesta laaja-alaisten sosiaalisten muutosten tehostajana. Yhteisövaikuttavuuden käsitteen ytimessä on ajatus siitä, kuinka eri toimijat eri yhteiskunnan sektoreilta voivat yhdessä vaikuttaa muutokseen ja löytää ratkaisun esimerkiksi erilaisiin sosiaalisiin ongelmiin. Yhteistyön tarkastelusta yhteisövaikuttavuuden viitekehyksestä käsin tekee merkittävän se, että kyseessä on strukturoitu prosessi, johon kuuluu sekä keskitetyt palvelut ja rakenteet että omistautuneet ammattilaiset. Yhteisövaikuttavuuden prosessi myös johtaa tilanteeseen, jossa toimijoilla on sekä yhteinen, jaettu toimintaohjelma, että tavat mitata tuloksia. Yhteisövaikuttavuuden ideologiaan kuuluu se, että toimijoiden välillä on jatkuvaa kommunikointia ja toimintatapoja, jotka vahvistavat toisiaan. (Kania & Kramer 2011.)

Kuten Edmondson ja Zimpher (2014, 7) kirjoittavat, yhteisövaikuttavuuden tehokkuuden taustalla on se, että yhteisövaikuttavuus tulee mallina ymmärretyksi ja että mallin käyttöönotossa tunnetaan keinot ja työkalut, joiden avulla sitä pystytään toteuttamaan. Erityisen tärkeää on tiedostaa se, että muutos vie aikaa eikä tapahdu helposti. Yhteisövaikuttavuuden mallin mukainen toiminta vaatii kärsivällisyyttä ja sinnikkyyttä, ja sen perustana on sitoutuminen muutokseen joita lapsille suunnatut eriytyneet ja pirstaloituneet palvelut tarvitsevat.

2.1.1 Yhteisövaikuttavuuden toteutumisen ehdot

Erilaisia yhteistyötä vahvistavien mallien on toivottu vahvistavan systeemitason muutosta esimerkiksi varhaiskasvatuksen kentällä. Erityisen tärkeänä näyttäytyy verkostoyhteistyön ja suhteiden rakentaminen sekä yhteisen ymmärryksen jakaminen. (Zuckerman ym. 2020.) Yhteisövaikuttavuuden mallin toteuttamiseen liittyy eräitä edellytyksiä, joiden on täyttyvä, jotta systeeminen muutos voidaan saavuttaa. Kania ja Kramer (2011) nimeävät ehdoiksi

- 1) yhteisen tavoitteen,
- 2) jatkuvan arvioinnin ja mittaamisen,
- 3) toimijoiden toisiaan vahvistavat toiminnot,
- 4) jatkuvan kommunikaation sekä
- 5) kehittämisen tukirakenteen.

Ensimmäinen edellytys siis on, että toimijoilla on yhteinen tavoite. Muutokseen osallistuvilla toimijoilla tulee siis olla yhteinen ja jaettu visio siitä, kuinka yhteisesti tunnistettua ja tunnus-tettua ongelmaa lähestytään. Tärkeää on se, että eriävät näkökulmat tuodaan mukaan kes-kusteluun. Näkemykset saavat olla erillisiä, kunhan tavoitteesta ollaan samaa mieltä. Toi-nen edellytys on, että tuloksia mitataan samalla tavalla ja samoilla mittareilla eri toimijoiden parissa. Tulosten mittaaminen edistää yhteistyötä ja sekä onnistumisten että virheiden nä-kyväksi tuominen puolestaan lisää ymmärtämystä eri osapuolien haasteista ja vahvuuk-sista. (Kania & Kramer 2011; Ristikari ym. 2021)

Tulosten yhteiseen mittaamiseen ja onnistumisten sekä haasteiden yhteiseen reflektioon liittyy vahvasti myös yhteisövaikuttavuuden kolmas edellytys, kommunikointi; jotta yhteisö-vaikuttavuus toimisi, tulee toimijoiden välillä olla jatkuvaa yhteydenpitoa ja vuorovaikutusta. Eri toimijoiden välinen yhteistyö voi olla haastavaa eikä sen rakentuminen tapahdu het-kessä vaan vaatii pitkäjänteistä työskentelyä ja panostusta. Eri toimijoiden säännöllisillä ta-paamisilla on iso rooli yhteistyön rakentumisessa. (Kania & Kramer 2011.) Myös esimerkiksi organisaatorajat ylittävä ihmisten yhteen kutsuminen näyttäytyy olennaisena osana yhteisövaikuttavuuden mallin toteutumisesta (Zuckerman ym. 2020).

Yhteisövaikuttavuuden malli vaatii myös tukiorganisaatioiden olemassaoloa. Tällä tarkoite-taan sitä, että organisaatioiden ja eri alojen ammattilaisten pitää toimia yhteisövaikuttavuuden tukirakenteena. Yhteisövaikuttavuus edellyttää myös yhteiskunnallisilta toimijoilta strukturoitua päätöksenteon prosessia. (Kania & Kramer 2011.) Yhteisövaikuttavuuden mallin tueksi ei riitä ainoastaan tukiorganisaatioiden olemassaolo, vaan vaaditaan myös ajattelutavan muutosta. (Zuckerman ym. 2020.) Esimerkiksi sitoutuminen ja yhteisen tahto-tilan syntyminen ei synny itsestään, vaan vaatii eri tahojen työskentelyä yhdessä, samaan aikaan ja samaan suuntaan.

Tukiorganisaatioiden olemassaolo on yhteisövaikuttavuuden mallissa keskeistä. Sen sijaan, että tarvittaisiin uusia asiantuntijoita, joiden työpanos kohdentuisi kuhunkin organisaatioon kerrallaan, keskitetyn tukiorganisaation ammattilaiset ja asiantuntijat voivat yhdistää eri sektoreiden päättäjiä, asiantuntijoita sekä jakaa tietoa yli organisaatorajojen. Näin mahdollistetaan yhteistyötä ja vähennetään erillisten organisaatioiden siiloutumista eli organisaation sisäistä fragmentoitumista ja tehottomuutta. (Edmondson & Zimpher 2014, 162.)

2.1.2 Systeemiteoreettinen malli

Yhteisövaikuttavuus kiinnittyy systeemiajatteluun, ja näkee systeemiteoreettisen mallin yhtenä ratkaisuna ihmisten ja yhteiskunnan monimuotoisten ja eri toimijoiden välistä yhteistyötä vaativien ongelmien selättämiseen (Ristikari ym. 2021, 34). Yhteisövaikuttavuuden ytimessä on myös ajatus siitä, kuinka kollektiivisen toiminnan voima piilee eri tahojen vahvuuksissa saman ongelman ratkaisemiseksi (Kania & Kramer 2011). Sosiaaliset ongelmat ovat monimutkaistuneet ja kerrostuneet, joten myös niiden ratkaisemiseen vaaditaan monitoimijaista yhteistyötä.

Yhteistoiminnan kannalta keskeistä on, että yhteistyötä tarvittavien palveluiden kanssa tehdään, kun esimerkiksi kodin ja varhaiskasvatuksen toimijoiden yhteistyö ei riitä tukemaan lasta ja perhettä tarpeeksi. Käytännössä tämä toteutuu niin, että eri toimijat kutsutaan yhteen. Tällöin voidaan suunnitella ja sopia palveluista ja jatkotyöskentelystä. Merkittävä ero aiempaan toimintaan on siis se, ettei lasta perheineen lähetetä eri palveluihin, vaan palvelut kutsutaan perheen luo ja osaksi perheen tukiverkostoa. Näin pystytään varmistamaan, että työskentelyn keskiössä on lapsi ja hänen perheensä. Työskentelyn kaikille osapuolille muodostuu myös näin toimittaessa yhteinen ymmärrys tilanteesta sekä eri toimijoiden rooleista (Ristikari ym. 2021, 34–35.) Kuormittavassa elämäntilanteessa olevalle perheelle myös läheteperustainen eri palvelusta toiseen siirtyminen on raskasta eikä tarkoituksenmukaista, kun keskiössä halutaan nähdä lapsen ja hänen perheensä hyvinvointi.

Perhekeskeisen systeemiteoreettisen näkökulman ytimessä on perhe, joka on oman elämänsä asiantuntija. Tämän vuoksi perhettä tulee kuunnella ja arvostaa kaikissa sitä koskevissa suunnitelmissa ja päätöksissä. Verkostokeskeisellä työllä systeemiteorian viitekehyksessä tarkoitetaan puolestaan toimintaperiaatetta, jossa otetaan ihmisen sosiaalinen verkosto huomioon kaikissa elämäntilanteissa. Tässä näkökulmassa korostuvat perheen voimavarojen lisäksi se, että jokaisen perheen jäsenen tilanne vaikuttaa muihin perheen jäseniin. Perheterapeuttinen, systeeminen lähestymistapa näkee perheen järjestelmänä, jossa yhdessä osassa tapahtuva muutos aiheuttaa vastaavasti muutoksen myös systeemin muissa osissa. (Vilén ym. 2008, 192, 195.) Erityispalveluista esimerkiksi lastensuojelussa

systeminen työskentelyote on ollut esillä viime aikoina vahvana työskentelyä ohjaavana periaatteena.

Esimerkiksi lastensuojelussa systeminen työote on käytännössä sitä, että lapsi, perhe ja ammattilaiset sekä läheiset etsivät yhdessä perheen tilanteen taustalla olevia tekijöitä ja pohtivat erilaisia ratkaisuvaihtoehtoja. Systemisessä työotteessa perheiden elämä nähdään laajana kokonaisuutena, jonka kaikki osa-alueet vaikuttavat toisiinsa. Syy-seuraussuhteet eivät ole suoraviivaisia ja yksisuuntaisia, vaan ennemminkin kehämäisiä. Näin jokainen osa systeemistä on sekä syy että seuraus. Myös eri palveluissa toimivat työntekijät ovat osa asiakkaan systeemiä; myös heidän toimintansa vaikuttavat asiakkaan elämään. (THL 2024.)

Asiakslähtöisyydellä tarkoitetaan sitä, että asiakas kohdataan yksilönä. Palvelujen suunnittelussa otetaan huomioon asiakkaan tarpeet ja toiveet. Tämä edellyttää asiakkaan ja ammattilaisen välistä vuoropuhelua. Elämässä vallitsevaan tilanteen muutos on vaativa ja moniulotteinen prosessi, jonka toteutumisen edellytys on asiakkaan ja ammattilaisen yhteistyö ja luottamus. (Raatikainen 2020, 94.) Systemisessä työotteessa panostetaan asiakassuhteen rakentamiseen ja luottamuksellisen ilmapiirin luomiseen (THL 2024). Luottamuksellisuus sekä lapsi- ja perhelähtöinen työskentelyote ovat yksi näkökulma kuvata myös varhaiskasvatuksen sosionomin erityisosaamista. Muotoutuva varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuva ja erityisosaamisen piirteet muodostavat laajan kokonaisuuden, joka osaltaan täydentää varhaiskasvatuksessa toimivien ammattilaisten osaamista.

2.2 Varhaiskasvatuksen sosionomin erityisosaaminen

Sosiaalialan AMK-koulutusverkoston vuonna 2023 päivitettyt varhaiskasvatuksen sosionomin kompetenssit ovat

- eettinen osaaminen ja asiakastyön osaaminen,
- verkosto- ja palvelujärjestelmäosaaminen,
- kriittinen ja osallisuutta edistävä yhteiskuntaosaaminen,
- tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio-osaaminen sekä
- työyhteisö-, johtamis- ja yrittäjyysosaaminen.

Perheisiin liittyvää eriytynyttä osaamista varhaiskasvatuksen sosionomilla on asiakastyön, verkosto- ja palvelujärjestelmän sekä yhteiskuntaosaamisen osaamisalueilla. (SOAMK 2023).

Uusien kompetenssien myötä varhaiskasvatuksen sosionomin erityisosaaminen kohdistuu lasten ja perheiden hyvinvoinnin riskitekijöiden tunnistamiseen sekä ennaltaehkäisevien palvelujen hyödyntämiseen lasten ja perheiden tukemisessa oikea-aikaisesti. Perheiden

osallisuutta edistävä ja yhteisöllisyyttä tukeva toiminta luetaan myös eriytyneeksi osaamiseksi. Palvelujärjestelmän osalta erityisosaamista on tunnistaa perheiden tuen tarpeita ja kyky ohjata perheet tarkoituksenmukaisten palveluiden piiriin monialaista yhteistyötä hyödyntäen. Yhteiskuntaosaamisen osalta erityisosaamiseksi luetaan lasten ja perheiden kuuluiksi tulemisen edistäminen ja osallisuuden vahvistaminen varhaiskasvatuksessa sekä yhteiskunnassa ekososiaalisen periaatteen mukaan. (SOAMK 2023.) Talentian muotoilua varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvasta voi tarkastella lähemmin oheisesta taulukosta 1.

OSAAMINEN	KESKEISET TEHTÄVÄT	
Koulutus: varhaiskasvatuksen sosionomin opinnot (eivät sisällä hoivan ja hoidon opintoja)	Lapsiryhmän opetus- ja kasvatustehtävät	Perheiden kanssa tehtävä yhteistyö
<ul style="list-style-type: none"> - pedagoginen toiminta varhaiskasvatuksessa - lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukeminen ja edistäminen - erityinen tuki varhaiskasvatuksessa - lastensuojelu ja perhetyö - moniammatillinen verkostotyö - perheiden kanssa tehtävä yhteistyö 	<ul style="list-style-type: none"> - pedagogisen ja yhteisöllisen toiminnan suunnittelu, arviointi, kehittäminen ja dokumentointi - lapsen tuen tarpeiden ja hyvinvointia tukevien toimien tunnistaminen ja toiminnan suunnittelu, toteutus ja arviointi sekä lapsiryhmässä että tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä sote-palveluiden kanssa - lapsen vuorovaikutuksen ja osallisuuden tukeminen ja vahvistaminen - syrjäytymisen ja kiusaamisen ehkäisy 	<ul style="list-style-type: none"> - lapsen ja perheen sosiaalisen tuen arvioiminen - vanhemmuuden tukeminen - asiantuntijana toimiminen varhaiskasvatusyksikössä - tukemisen keinojen kehittäminen - perheiden neuvonta ja ohjaaminen sote-palveluiden piiriin

Taulukko 1. Varhaiskasvatuksen sosionomin tehtäväkuva Talentiaa (2024) mukaillen

Varhaiskasvatuksen kehittämisen tiekartassa vuosille 2017–2030 Karila ym. (2017, 76) kirjoittavat, kuinka tärkeää on kirkastaa varhaiskasvatuksen toimintaympäristössä työskentelevien ammattilaisten erityistä osaamista. Varhaiskasvatuksen sosionomien erityisosaaminen kytkeytyy lasten ja heidän perheidensä arjen ja siitä nousevien tuen tarpeiden tunteeseen ja moniammatilliseen yhteistyöhön. Varhaiskasvatuksessa työskentelevien eri

ammattiryhmien osaamisen tunnistaminen on tärkeää, sillä sen avulla eriytynyt osaaminen saadaan käyttöön ja sille myös osataan antaa tilaa (Nivala & Rönkkö 2021, 128).

2.2.1 Sosiaalipedagoginen työote

Suomessa sekä muualla maailmassa kiinnostus sosiaalipedagogiikkaa kohtaan on selvästi lisääntymässä, kuten myös sosiaalipedagogisen ymmärryksen ja osaamisen tarve. Tämä johtuu yhteiskunnallisista kehityksenkuiluista, kuten esimerkiksi sosiaalisen pahoinvoinnin lisääntymisestä, yhteiskunnallisuuden eriarvoisuuden jyrkkemisestä, yhteisöllisyyden rappeutumisesta ja yleisen asenneilmapiiirin kovenemisestä. Monet alan ammattilaiset ovat löytäneet työhönsä uudenlaisia näkökulmia sosiaalipedagogiasta, jonka lisäksi se on olennainen osa sosiaalialan koulutusta ja käytäntöjä. (Nivala & Rynänen 2019, 18—19.)

Sosiaalipedagogiikka on moniulotteinen ja monitieteinen lähestymistapa ihmisen kasvun, oppimisen ja hyvinvoinnin tukemisena yhteisöissä. Se yhdistää yhteiskuntatieteiden ja kasvatustieteiden näkökulmia, kuten sosiologian ja sosiaalityön, sekä pedagogiikan näkökulmat. Tavoitteena on ymmärtää todellisuutta, jossa ihmiset elävät, kasvavat ja kohtaavat erilaisia vaikeuksia, sekä tarjota tukea ihmisille, jotka elävät vaikeassa elämäntilanteessa tai joilla erityisiä tuen tarpeita. (Raatikainen ym. 2020, 100.) Vuorovaikutus lähialojen kanssa ja yhteistyö erialojen edustajien kanssa mahdollistaa muutoksen, jolla on tavoitteena rakentaa inhimillisempää yhteiskuntaa (Nivala & Rynänen 2019, 736).

Sosiaalipedagogiikka on tärkeä osa sosiaalialan moniammatillista tiimityötä, jossa eri alojen ammattilaiset yhdistävät osaamisensa ja resurssinsa yksilöiden ja yhteisöjen hyvinvoinnin tukemiseksi. Tällaista sosiaalista työtä tekevät esimerkiksi sosionomit, sosiaalityöntekijät, lähihoitajat, kodinhoitajat kuntoutuksenohjaajat, sosiaaliohjaajat ja kehitysvammaisten ohjaajat hyvin erilaisissa ympäristöissä. Sosiaalisesta työstä tulee sosiaalipedagogista, kun siihen tulee kasvatuksellinen näkökulma. Tämä tarkoittaa, että tavoitteena on etsiä ratkaisuja ongelmiin kasvun ja kasvatuksen näkökulmista, sekä tarjota erityistä tukea kasvatuksellisin keinoin. (Nivala & Rynänen 2019, 585.)

Sosiaalipedagogista työtä tehdään hyvin monenlaisissa toimintaympäristöissä, erityisesti sosiaali- ja kasvatusalioilla. Työtapa perustuu kohtaamisiin ja dialogisuuteen, tukien osallistumista ja toimijuutta. Se korostaa yhteisöllisyyttä, toiminnallisuutta ja luovuutta. (Raatikainen ym. 2020, 101.) Erityisesti varhaiskasvatuksessa sosiaalipedagoginen työote on luonteva. Kasvattajien tulee ottaa huomioon alle kouluikäisten moninaiset perustarpeet, kuten ruokailu, riittävät uni, wc-käynnit, turvallisuus ja läheisyyden tunne. Varhaiskasvatuksessa ei pyritä koulumaiseen opetukseen vaan tuetaan jokaisen lapsen luonnollista kehitystä ja kokonaisvaltaista kasvua. Sosiaalipedagoginen työote luo vahvan pohjan

varhaiskasvattajan ja lapsen väliselle suhteelle, mahdollistaen samanaikaisesti yksilöllisen kohtaamisen ja yhteisön jäsenenä kasvamisen. Sosiaalipedagoginen ymmärrys dialogisuudesta, yhteisöistä ja niiden tukemisesta toimii hyvänä perustana työskenneltäessä perheiden kanssa tukemalla lapsen yksilöllistä kasvua etenkin silloin, kun lapsella on erityistarpeita- tai ongelmia. Hyvän kohtaamisen periaatteet, kuten kunnioitus, läsnäolo, kiinnostus, kuunteleminen, luottamus, empatia ja avoimuus ovat tärkeitä myös vanhempien kohtaamisessa sosiaalipedagogisessa työssä. (Nivala & Ryyänen 2019, 522—525.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2022, 22–24.) sanotaan varhaiskasvatuksen yhtenä tehtävän olevan huolenpidon tarjoaminen lapselle ja näin lapsen sekä hänen perheensä hyvinvoinnin edistäminen. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan pedagoginen toiminta perustuu arvoperustaan, lapsikäsitukseen, lapsuuden itseisarvoon sekä oppimiskäsitukseen. Varhaiskasvatuksen koko toiminta kiteytyykin lapsen edun ensisijaisuuteen ja hyvän sekä turvallisen lapsuuden suojeluun. Varhaiskasvatuksessa jokainen lapsi tulee nähdä ja kuulla sekä ymmärretyksi sellaisena kuin on. Henkilöstön tehtävä on tukea vahvuusperustaisesti lapsen yksilöllistä kasvua omaan täyteen potentiaaliinsa vertaisryhmässä. Jokaisella lapsella on oikeus osallistua toimintaan ja näin liittyä ryhmään, tämä edistää lapsen osallisuutta yhteisöön ja myöhemmin yhteiskuntaan. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehitetään inklusion periaatteiden mukaisesti. Tämä lisää lasten oppimista ja edistää kuulumista yhteisöön sekä tarjoaa erilaisia tuen muotoja. Toimintakulttuurin kehittämisessä merkityksellistä on arvostava, yhteisöä ja perheitä osallistava ja luottamusta edistävä dialoginen keskustelu.

Varhaiskasvatuksen sosionomi osallistuu paitsi lapsiryhmän hoitoon myös kasvatukseen ja opetukseen. Hän arvioi ja kehittää lapsiryhmän toimintaa yhdessä varhaiskasvatuksen opettajan kanssa. Varhaiskasvatuksen sosionomin vastuulla voidaan nähdä olevan myös koko kasvatusyhteisön toimintakulttuurin arviointi ja kehittäminen. (Karila ym. 2017, 88.) Varhaiskasvatuksen sosionomin sosiaalipedagogisessa osaamisessa ei ole pelkästään kysymys opetus- tai opetussuunnitelmaosaamisesta vaan kasvatus- ja hyvinvointiosaamisesta, joka koostuu kokonaisvaltaisen kasvun ja hyvinvoinnin pedagogisen tukemisen osaamisesta (Nivala & Rönkkö 2021, 133–134).

2.2.2 Palvelujärjestelmäosaaminen

Varhaiskasvatuksen sosionomin ammatillisessa roolissa korostuu palvelujärjestelmän ja verkostoyhteistyön osaaminen. Palvelujärjestelmäosaaminen kuuluu varhaiskasvatuksen sosionomin työhön. Tämä erityisosaaminen näkyy esimerkiksi perheiden palveluohjauksessa ja verkostoyhteistyön tarpeen tunnistamisessa. Varhaiskasvatuksen sosionomi toimii myös asiantuntijana monialaisessa- ja ammatillisessa yhteistyössä. (Nivala & Rönkkö 2021,

139–140.) Lasten ja perheiden hyvinvointiin vaikuttavien tekijöiden tunnistaminen sekä palveluohjaus ovat varhaiskasvatuksen sosionomin erityisosaamisen alueita (Talentia 2024). Varhaiskasvatuksen sosionomin vastuulla on yhteistyö esimerkiksi sosiaali- ja terveystalvelujen sekä erityispalveluiden, kuten vaikkapa lastensuojelun kanssa silloin, kun yhteistyö koskee lapsen elämäntilannetta (Karila ym. 2017, 88).

Varhaiskasvatuksen sosionomi ymmärtää ja havaitsee lasten ja perheiden hyvinvointiin sekä voimavaroihin vaikuttavia tekijöitä. Hänen tulee osata vahvistaa lasten ja perheiden voimavaroja, edistää heidän hyvinvointiaan sekä tuntea palveluita ja tukitoimia, joiden kautta ohjataan lapsia ja heidän perheitään tarvittavien palvelujen pariin oikea-aikaisesti. Koulutuksen kautta varhaiskasvatuksen sosionomin osaa muun muassa ohjata ja tukea tiimiään muun muassa ehkäisevien palvelujen kanssa tehtävässä yhteistyössä. (OKM 2021, 83–84.)

Varhaiskasvatuksen sosionomin tulisi muistaa lapsen yksilöllisen tukemisen lisäksi lapsen ja perheen kokonaisvaltainen hyvinvointi sekä palveluiden tarve. Lapsen huoltajien tukeminen ei ole varhaiskasvatuksen ensisijainen tehtävä, mutta se kuuluu oleellisesti varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvaan. (Opetushallitus 2022, 16.) Varhaiskasvatuksen sosionomin opinnot valmistavat ammattilaista kohtaamaan, tunnistamaan ja arvioimaan erilaisia lapsen elämäntilanteeseen liittyviä riskitekijöitä. Nämä tekijät voivat olla joko yksilöllisiä ja esimerkiksi lapsen erityistarpeisiin liittyviä tai perheen kokonaisvaltaisesta tilanteesta kumpuavia. (Nivala & Rönkkö 2021, 137–138.)

Varhaiskasvatuksessa olevalle lapselle laaditaan yksilöllinen varhaiskasvatussuunnitelma, jonka laatimisesta ja arvioinnista vastaa edelleen varhaiskasvatuksen opettaja, mutta varhaiskasvatuksen sosionomin erityisosaamista voidaan hyödyntää palvelujärjestelmäosaamisen tiimoilta. (Opetushallitus 2022, 1, 10–11.) Valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa varhaiskasvatuksen sosionomille on osoitettu palvelujärjestelmäosaaminen lasten ja heidän perheidensä tukemiseksi. Samaan suuntaan viittaa myös vuoden 2022 kuntalan yleinen virka- ja työehtosopimus. (Ks. esim. Talentia 2022.)

2.2.3 Verkostoyhteistyö

Varhaiskasvatuksen sosionomin erityisosaamiseen katsotaan kuuluvan yhteistyö perheiden kanssa. Tämän yhteistyön avulla voidaan turvata sekä lapsen hyvinvointia että perheiden verkostoitumista. Varhaiskasvatuksen sosionomin tulee tuntea alueellisia palveluita ja palveluverkostoja sekä toimintatapoja. Varhaiskasvatuksen sosionomi osaa ohjata perheitä erilaisissa tuen tarpeen tilanteissa matalalla kynnyksellä. Varhaiskasvatuksen kehittämisen tiekartassa esitetään, että varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävään kuuluu myös

kasvattajayhteisön tukeminen tällä erityisvastuualueella. (Karila ym. 2017, 88; ks. myös Nivala & Rönkkö 2021.) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2022, 37) korostetaan perheiden kanssa tehtävän kasvatusyhteistyön merkitystä lasten terveen ja turvallisen kasvun sekä kehityksen ja oppimisen edistämisen kannalta. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö perustuu vuorovaikutukseen ja sen toteutumisen perustana on luottamus, vuorovaikutus ja kunnioitus.

Joskus lapsen tuen järjestäminen varhaiskasvatuksessa edellyttää vahvaa ja organisoitua yhteistyötä myös varhaiskasvatusyhteisön ulkopuolisten tahojen kanssa. Aina ei ole yksiselitteistä, mitkä toimijat ovat mukana yhteisessä suunnittelussa missäkin vaiheessa. Yhteistyö on kuitenkin toimivan tuen perusta, ja erityisen merkityksellistä yhteistyö on silloin, kun lapsen tarvitsema tuki on monialaista tai vaativaa. Lapsen tuen piirissä tehtävää verkostotyötä voidaan jäsentää kolmen eri tason kautta. Nämä tasot ovat monitoimijaisuus, moniammatillisuus ja monialaisuus. Monitoimijaisuus lapsen tuen suunnittelussa viittaa yhteistyöhön, jota tehdään lapsen huoltajien, sijaishuoltajien tai perheen kanssa. Monitoimijaisuuden käsite korostaa lapsen ja perheen osallisuutta tukitoimien suunnittelussa. Tällaisessa työskentelyssä korostuu myös dialogisuus ja ratkaisukeskeisyys. (Äikäs ym. 2022, 174–176.)

Kun yhteistyö tapahtuu eri ammattilaisten välillä ja siinä on läsnä eri ammattiryhmien asiantuntijuutta ja osaamista, voidaan puhua moniammatillisesta yhteistyöstä. Moniammatillisuus korostaa ensisijaisesti yhteistyöverkostoon kuuluvien ammatillista osaamista. Moniammatillinen työskentely sisältää teoreettista ja käytännön osaamista sekä näiden yhdistämistä. Eri alojen ammattilaiset tuovat yhteistyöhön oman osaamisensa, arvioivat ja selvittävät asiaa oman alansa viitekehyksestä käsin. (Äikäs ym. 2022, 178–179.)

Kun yhteistyö ylittää hallinnon rajat, voidaan puhua monialaisesta yhteistyöstä. Tällöin yhteistyö tapahtuu yli organisaatorajojen, vaikka toiminta itsessään on samanlaista kuin moniammatillisessa yhteistyössä. Monialaisuudella voidaan rajatummin viitata myös esimerkiksi esihenkilö- ja johtajatason työskentelyyn, jossa yhteistyötä tehtäisiin esimerkiksi varhaiskasvatuksen, terveydenhuollon, lapsiperhepalveluiden ja kolmannen sektorin toimijoiden välillä. Myös monialaisen yhteistyön keskiössä on lapsen etu. (Äikäs ym. 2022, 181.) Yhteistyössä tavoitteena on varmistaa laadukkaan varhaiskasvatuksen toteuttaminen ja kehittäminen (Opetushallitus 2022).

Varhaiskasvatus toimintaympäristönä tarjoaa tilan rakentaa suhdetta lapsen ja hänen perheensä kanssa myös silloin, kun perhe on muiden palvelujen asiakkaana. Varhaiskasvatuksen sosionomi voi jatkaa perheen kanssa työskentelyä erilaisissa yhteistyötilanteissa ja toimia esimerkiksi asiantuntijana moniammatillisissa verkostopalavereissa. (Nivala &

Rönkkö 2021.) Terveysthuollon ja sosiaalipalvelujen kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu silloin, kun jollakin lapsen kanssa toimivalla taholla herää huoli lapsen kehityksestä, kasvusta tai hyvinvoinnista. Varhaiskasvatuksen ammattilaisten arvio on merkittävä osa lapsen tilanteen kokonaisvaltaista arviota sekä erilaisten tuen tarpeiden tunnistamista ammattilaisten tekemässä yhteistyössä. (Opetushallitus 2022, 38–39.)

2.2.4 Varhainen tuki ja ennaltaehkäisevä sosiaalityö

Varhaiskasvatus on Suomessa ollut jo vuosikymmeniä perheille suunnattu sosiaalipalvelu (Alila & Eskelinen 2021, 229). Kaikilla alle kouluikäisillä lapsilla on oikeus varhaiskasvatukseen ja heidän huoltajillaan oikeus päättää siitä, osallistuuko heidän lapsensa siihen. Vuonna 2016 lasten subjektiivinen oikeus varhaiskasvatukseen rajattiin 20 tuntiin viikossa, kun taas 1.8.2020 voimaan tulleen lain mukaan jokaisella lapsella on oikeus osallistua varhaiskasvatukseen. Lapsen oikeus varhaiskasvatukseen ei siis riipu huoltajan työsuhteesta tai määrästä. Uuden lakimuutoksen myötä varhaiskasvatuksen laajuuteen ei vaikuta myöskään vanhempien perhe- ja hoitovapaat. (OKM 2019). Varhaiskasvatuksen kehittämisen tiekartan (Karila ym. 2017, 9) mukaan suomalaiset lapset osallistuvat vähemmän varhaiskasvatukseen kuin esimerkiksi muissa Pohjoismaissa. Varhaiskasvatuksen kehitystehtäviin on selvityksessä määritelty se, millaisilla toimenpiteillä lasten säännöllistä osallistumista varhaiskasvatukseen voitaisiin edistää.

Lapsella on oikeus saada yksilöllisesti kohdennettua ja oikea-aikaista tukea. Tuen avulla voidaan edistää lapsen hyvinvointia, kasvua ja kehitystä sekä ehkäistä sekä ongelmien kasvamista että kerrostumista. Oikea-aikainen, kohdennettu tuki pienentää myös syrjäytymisen riskiä. Tuen järjestämisen lähtökohtana toimivat aina ensisijaisesti lapsen vahvuudet sekä hyvinvointiin ja oppimiseen sekä yksilölliseen kehitykseen liittyvät erilaiset tarpeet. Tuen suunnitteluun kuuluu myös lapsen kuuleminen ja sen varmistaminen, että jokainen lapsi kokee tulevansa hyväksytyksi omana itsenään ja osana varhaiskasvatusryhmäänsä. (Opetushallitus 2022, 58.)

Varhaiskasvatuksessa perheiden ja varhaiskasvattajien välinen yhteistyö korostuu erityisesti tuen tarpeiden yhteydessä. Tuella tarkoitetaan varhaiskasvatuksessa lapselle annettavaa yleistä tai yksilöllistä tukea, johon varhaiskasvatuslaki velvoittaa. Lapsen tuen tarpeet sekä tarvittavat toimenpiteet tuen toteuttamiseksi kirjataan lapsen omaan lakisääteiseen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Lapsen jatkuva havainnointi on tärkeää, sen avulla voidaan tunnistaa lapsen tuen tarve ja järjestää tarvittavat tukitoimet viipymättä hyödyntäen monialaista yhteistyötä. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 21–24 §.)

Huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön tavoitteena on oikea-aikainen tukeminen ja lapsen ja perheen tilanteeseen puuttuminen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Tämän vuoksi varhainen huolen puheeksi ottaminen ja keskustelu tuen tarpeista tulee edetä myös konkreettisiksi toimiksi. Tavoitteena yhteistyölle voi olla dialogisen keskustelun myötä ohjata perhe palveluihin, joiden avulla on mahdollista saada perheelle oikeanlaista tukea. (Erikson & Arnkil 2012, 20–24.) Aikuisten kokema huoli lapsen tilanteesta voi olla epämääräistä. Sekä kulttuuriset normit että lainsäädäntö ohjaavat kohti varovaisuutta, kun puhutaan perheen sisäisiin asioihin puuttumisesta. Akutteihin ongelmatilanteisiin tulee kuitenkin puuttua kiireellisesti. Samaan aikaan työskentelyotteen tulee myös olla pitkäjänteistä, ja ammatillisilla tulee olla vaikuttavia keinoja myös ennaltaehkäisevään työhön kuten ongelmien ennakointiin ja katkaisemiseen varhaisessa vaiheessa. (Pölkki 2016, 261.)

Lapsen saadessa riittävästi tukea oppimisen edellytykset, elinikäinen oppiminen ja kouluksellinen tasa-arvo toteutuvat (Varhaiskasvatustalaki 540/2018). Riittävän varhain aloitettulla ja oikeanlaisella tuella voidaan vaikuttaa lapsen kehitykseen, hyvinvointiin ja oppimiseen. Tuen avulla voidaan ehkäistä lapsen ongelmien syntymistä, kumuloitumista ja monimuotoistumista. Lähtökohtana tuen järjestämisessä ovat lapsen omat vahvuudet sekä kehitykseen ja oppimiseen liittyvät tarpeet. Tarpeenmukaisen ja oikeanlaisen tuen muodostamisen lähtökohtana toimii lapsen yksilöllisten tarpeiden huomioiminen ja oppimisympäristöihin liittyvät sekä yhteisölliset ratkaisut. Varhaiskasvatuksessa jokainen lapsi hyväksyytään omana itsenään sekä ryhmän jäsenenä. (OKM 2018.) Lapsen tuen tarve voi olla pientä ja lyhytkestoista, jolloin yksittäinen tuen muoto voi riittää. Tähän voidaan vaikuttaa varhaisella tuen tarpeen huomioimisella ja aloittamalla tukitoimet mahdollisimman nopeasti. (Opetushallitus 2024.)

Lastensuojelulain pykälä 3a määrittelee varhaiskasvatuksessa saatavan tuen ennaltaehkäiseväksi lastensuojelulliseksi toimenpiteeksi, jonka tavoitteena on ehkäistä ongelmien syntymistä ja vahvistaa lasten hyvinvointia ja kasvua. Tämän lisäksi sen tarkoituksena on tukea vanhempia heidän vanhemmuudessaan. Ennaltaehkäisevässä sosiaalityössä keskitytään varhaisessa vaiheessa havaitsemaan ja puuttumaan lapsen kehitykseen, oppimiseen tai sosiaalisten taitojen haasteisiin. (Lastensuojelulaki 2007/417, 3a§.) Ennaltaehkäisevän sosiaalityön keskeisiä osa-alueita varhaiskasvatuksessa ovat muun muassa varhainen puuttuminen, jossa havaittuihin haasteisiin reagoidaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, sekä yhteistyö lapsen huoltajien ja muiden asiantuntijoiden kanssa. (STM 2023.)

Lastensuojelun kannalta on ensiarvoisen tärkeää, että yleiset, kaikille tarkoitetut palvelut tukevat lasten kasvatusta. Ongelmien syntymistä voidaan ehkäistä, kun lastensuojelun tarve havaitaan mahdollisimman varhain. Palvelujen kehittämisen tavoitteena on, että niillä

kyetään havaitsemaan milloin lapsi, nuori tai lapsiperhe on erityisen tuen tarpeessa. Varhainen puuttuminen tarkoittaa sitä, että esimerkiksi neuvoloissa, varhaiskasvatuksessa ja koulussa toimivat ammattilaiset osaavat ohjata apua tarvitsevia lapsia ja perheitä käyttämään erityispalveluja. Erityisen tuen tarpeessa olevia lapsia tukevaa toimintaa voidaan järjestää eri palvelujen, kuten esimerkiksi neuvolan tai muun terveydenhuollon, varhaiskasvatuksen, koulun ja nuorisotoimen omana toimintana tai näiden yhteistyönä. Palvelujen kehittämisessä tarvitaan yhteistyötä sen sijaan, että jokainen sektori toimii yksin. (THL 2022.)

Varhaiskasvatuksen sosionomin on mahdollista toimia monialaisissa verkostoissa asiantuntijana silloin, kun lapselle ja hänen perheelleen laaditaan esimerkiksi lastensuojelusuunnitelmaa. Sosionomin korkeakoulutuksen luomin edellytyksin varhaiskasvatuksen sosionomi tekee työtään myös ehkäisevän lastensuojelun näkökulmasta. Tällöin varhaiskasvatuksen sosionomi tunnistaa roolinsa myös lastensuojelutyöntekijänä yhteistyössä lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden kanssa. (Nivala & Rönkkö 2021, 139.)

3 Tutkimuksen toteutus

3.1 Laadullinen tutkimus

Opinnäytetyömme tavoite on jäsentää varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvaa yhteisövaikuttavuuden näkökulmasta. Tutkimme aihetta varhaiskasvatuksen, varhaiskasvatuksen sosionomin erityisosaamisen ja työnkuvan sekä yhteisövaikuttavuuden teoreettisen viitekehysten kautta. Kuten Puusa ym. (2020, 80) kirjoittavat, laadullisen tutkimuksen tutkimusasetelma on tyypillisesti avoin ja joustava. Tutkimusprosessi siis elää ja muovautuu koko tutkimuksen ajan. Tutkimusprosessin loppupuolella aineistosta voidaan rakentaa johtopäätöksiä ja arvioida kriittisesti työskentelyprosessia. Avoin tutkimusasetelma korostaa tutkimuksen eri vaiheiden, kuten aineiston keruun, analyysin, tulkinnan ja raportoinnin, kietoutumista toisiinsa. (Puusa & Juuti 2020, 80.) Tällainen avoin tutkimusasetelma toimii tässä tutkimuksessa, jossa aineisto ja teoreettinen viitekehys asettuvat vuoropuheluun ja täydentävät toisiaan.

Teoriapohja on keskeinen osa laadullista tutkimusta. Tutkimusprosessin alkuun sijoittuvat työn keskeisten käsitteiden valinta lisää valitun aiheen teoreettista ymmärtämystä ja toimii työn teoreettisen viitekehysten pohjana. On tärkeää, että tutkija valitsee työhönsä liittyvät keskeiset käsitteet, perehtyy niiden merkityksiin ja ymmärtää pääkäsitteiden suhdetta lähikäsitteisiin. Teoriapohjan kautta rakentuvat eräänlaiset silmälasit, joiden avulla sekä aineistoa että tutkimusta kokonaisuutena tarkastellaan. (Puusa & Juuti 2020, 82.) Tutkimuksen teoreettinen viitekehys rakentuu sekä varhaiskasvatuksen sosionomin erityisosaamisesta että yhteisövaikuttavuuden mallin teoriapohjasta käsin. Nämä käsitteet toimivat tutkimuksen rakentumisen runkona sekä analyysin tekoa ohjaavana viitekehysenä.

Laadullisen tutkimuksen aineistot ovat tyypillisesti erilaisia tekstejä ja tavoitteet puolestaan kuvailevia. Laadullisen tutkimuksen ominaispiirre on, että se korostaa todellisuuden ja siitä saatavan tiedon subjektiivista luonnetta. Tällainen tutkimus sopii esimerkiksi sellaisten ilmiöiden tutkimiseen, joiden perusta on ihmisten tajunnassa, vuorovaikutuksessa ja sitä jäsentävässä kielessä. Laadullisen tutkimuksen tehtävä on antaa tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä mielekäs tulkinta. Sen tavoitteena voi olla muun muassa tiedon hankinta, ilmiön kuvaaminen tai ymmärryksen syventäminen suhteessa johonkin ilmiöön. (Puusa & Juuti 2020, 75–77.) Laadullisen tutkimuksen tavoitteet sopivat tähän tutkimukseen, jonka tavoitteena on lisätä tietoa ja muodostaa yhteisövaikuttavuuden ja varhaiskasvatuksen sosionomin erityisosaamisesta koostunut ja informaatiota lisäävä kuva.

3.2 Menetelmien esittely: dokumenttianalyysi ja sisällönanalyysi

Yhteisövaikuttavuutta ja sen toteuttamista varhaiskasvatuksen kentällä on käsitelty julkisessa keskustelussa vähän, ja mallin käyttöönottoa on tehty muutamissa suomalaisissa kunnissa ja kaupungeissa. Tieteellistä kirjallisuutta yhteisövaikuttavuudesta on saatavilla niukasti, ja yhteisövaikuttavuutta varhaiskasvatuksessa käsitellään muutamassa tieteellisessä artikkelissa. Dokumenttianalyysi on luonteva tapa lähestyä aineistoa silloin, kun esimerkiksi kirjallisuuskatsaukseen vaadittavaa lähdeaineistoa ei ole saatavilla. Sivonen (2017, 33) kuvaa dokumenttianalyysin sopivuutta menetelmäksi tilanteessa, jossa tarkoituksena on kuvata tutkittavan ilmiön kokonaisuutta, tehdä yleiskatsaus ilmiöstä, kerätä tietoa käsiteltävästä ilmiöstä ja nostaa esiin merkityksiä sekä vahvistaa ymmärrystä ilmiöstä. Dokumenttianalyysia voidaan käyttää ensisijaisena menetelmänä myös sellaisissa tilanteissa, joissa uutta aineistoa ei ole mahdollista hankkia tai haastateltavia ei löydy.

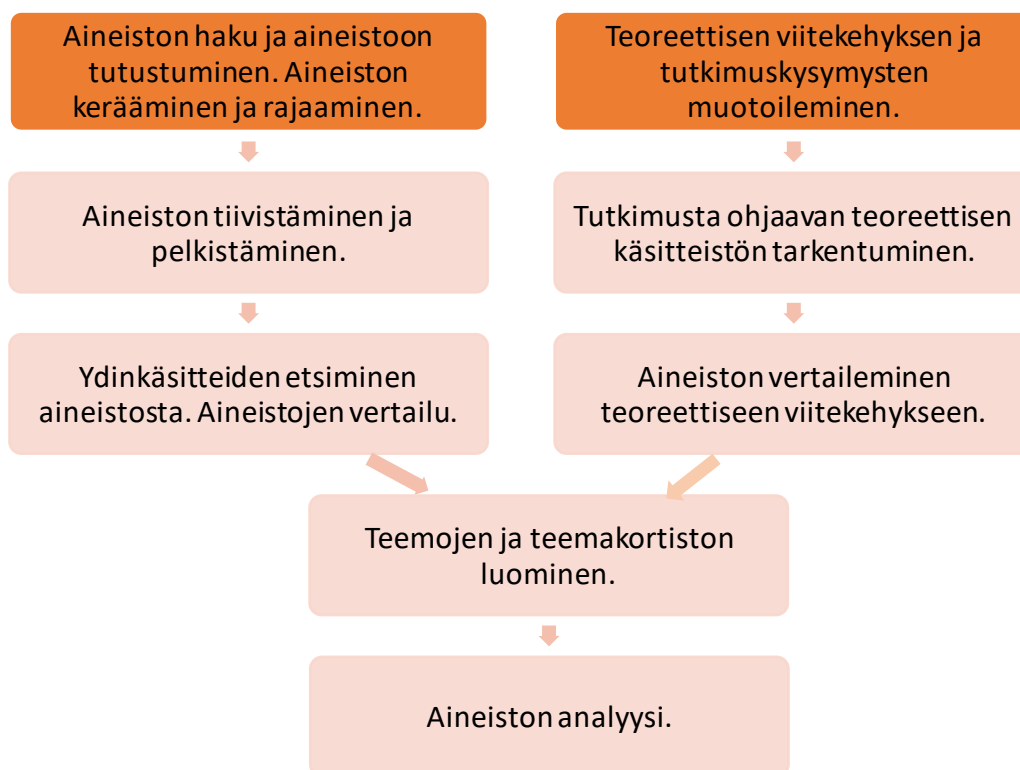
Dokumenttianalyysi on menetelmä, jonka avulla pyritään tekemään päätelmiä tarkastelun kohteena olevista kirjallisessa muodossa olevasta aineistosta. Dokumenttianalyysin tarkoituksena on tarkastella aineistoa järjestelmällisesti ja luoda sitten selkeä sanallinen kuvaus tutkittavasta asiasta ja näin lisätä informaatioarvoa. Dokumenttianalyysin vaiheita ovat aineiston kerääminen ja valmistelu, aineiston pelkistäminen, erilaisten aineistossa toistuvien rakenteiden tunnistaminen ja tulkinta. Näitä kaikkia vaiheita tarkastellaan kriittisesti, jolloin pyritään tunnistamaan ja korjaamaan edellä mainittujen vaiheiden aikana esiin tulleita vääristymiä tai virheitä. Tällä parannetaan tulosten laatua ja luotettavuutta. (Ojasalo 2014, 136, 138.)

Dokumenttianalyysissa voidaan erottaa kaksi erilaista analyysitapaa, joista tässä opinnäytetyössä keskitytään ensisijaisesti sisällönanalyysiin. Sisällönanalyysilla tarkoitetaan dokumenttien sisällön sanallista kuvaamista. Sen tavoitteena on tunnistaa ja etsiä tekstin merkityksiä (Ojasalo 2014, 137). Sisällönanalyysi on menetelmä, joka soveltuu käytettäväksi monien laadulliseen tutkimukseen. Se on väljä, metodinen viitekehys, jonka avulla aineistoa voidaan tarkastella monipuolisesti. Sen keskeisin tavoite on jäsentää aineisto tiiviiseen muotoon niin, että aineiston keskeisin tietoaaines kuitenkin säilyy. Pelkistämisen avulla pyritään siis lisäämään aineiston tietoarvoa. (Puusa 2020, 148–149.) Kun tutkimuksen tavoite on tiedon jäsentäminen ja lisääminen, sopii sisällönanalyysi hyvin menetelmäksi. Kuten Puusa (2020, 148) asian ilmaisee, laadullisen aineiston analyysin tavoitteena on luoda aineistosta sellainen kokonaisuus, jonka avulla voidaan tuottaa monipuolinen ja perusteltu tulkinta tutkittavasta ilmiöstä.

Sisällönanalyysi voi olla aineisto- tai teorialähtöistä, jolloin yksi tapa lähestyä sisällönanalyysia on teorialähtöinen tai teorian ohjaama. Tällöin käsitteistö, joka toimii analyysin

perustana, on valmiina ja analyysi siis perustuu aikaisemmin luotuun teoreettiseen viitekehukseen, joka voi olla joko jokin tietty teoria tai käsitejärjestelmä. Kun tehdään teorialähtöistä sisällönanalyysia, on tärkeää ensimmäisenä muodostaa analyysirunko. Analyysirunko voi olla väljä tai hyvinkin yksityiskohtainen. Strukturoidulla analyysirungolla testataan yleensä aiempaa teoriaa tai käsitejärjestelmää uudessa tilanteessa. Aineistoa analysoitaessa analyysirungon sisälle muodostetaan erilaisia kategorioita tai luokituksia, joissa voidaan huomioida joko ne asiat, jotka sisältyvät runkoon tai ne, jotka jäävät sen ulkopuolelle. (Ojasalo 2014, 140–141.)

Kuviossa 1 on esitetty tutkimusprosessin eteneminen kaaviona, jossa rinnakkain kulkevat tutkimuksen teoreettisen viitekehysten muotoutuminen ja tutkimusaineiston haut. Tutkimuksen teoriapohjan ja aineiston rinnakkain kuljettamisen ja aineiston tiivistämisen lopputuloksena muotoilimme aineistoa yhdistävät teemat ja niiden pohjalta teemakortiston, jonka alle pelkistetyt ydinilmaukset aineistosta luetteloidtiin.

Kuvio 1. Tutkimuksen toteutus prosessikaaviona.

3.3 Aineisto ja aineiston analyysi

Tutkimuksen aineisto koostuu erilaisista dokumenteista, joissa käsitellään yhteisövaikuttavuutta sekä varhaiskasvatuksen sosionomin ammatillisia kompetensseja sekä työn- ja tehtävänkuvia. Tutkimuksen aineisto rakentuu seuraavasti:

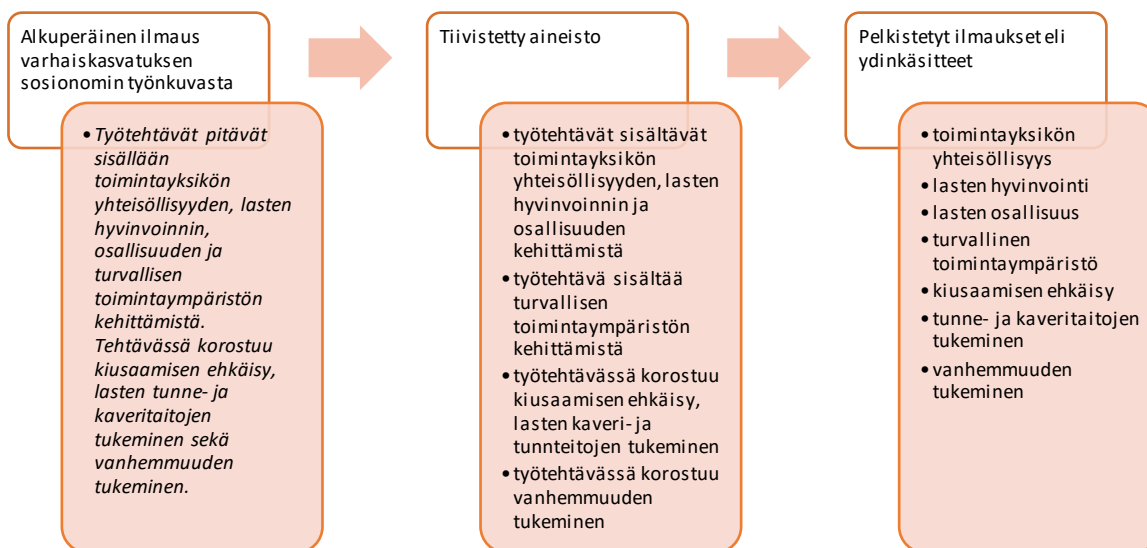
- artikkelit ja blogitekstit yhteisövaikuttavuudesta (viisi dokumenttia, aineistot 1–4, jatkossa viitataan artikkeli 1, artikkeli 2 ja niin edelleen.)
- litteroitu podcast-jakso yhteisövaikuttavuudesta ja varhaiskasvatuksesta (aineisto 5, jatkossa viitataan podcast-jakso 5)
- varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvat (viisi dokumenttia, aineistot 6–10, jatkossa työnkuva 6, työnkuva 7 ja niin edelleen)
- varhaiskasvatuksen sosionomin työpaikkailmoitukset (seitsemän dokumenttia, aineistot 11–17, jatkossa työpaikkailmoitus 11, työpaikkailmoitus 12 ja niin edelleen)

Tutkimukseemme valikoitui dokumentteja, joissa käsiteltiin yhteisövaikuttavuutta sekä itsenäisenä ilmiönä että suhteessa varhaiskasvatukseen. Tämän lisäksi tutkimukseemme sisältyy dokumentteja, jotka käsittelevät varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvan määrittelyä. Tutkimuksen aineistoon sisältyy myös varhaiskasvatuksen sosionomin työpaikkailmoituksia kevään 2024 ajalta.

Työpaikkailmoituksia valitsimme aineistoomme satunnaisotannalla koko Suomen kattavalta alueelta. Aineistoon valikoituneet työpaikkailmoitukset ovat erilaisia ja niissä on näkyvillä erilaisia osaamisen painotuksia. Työpaikkailmoituksia etsimme Kuntarekryn verkkosivuilta. Työpaikkailmoituksen hauissa hakusanoina olivat varhaiskasvatuksen sosionomi ja paikkakunta. Aineistoon kuuluvien suomenkielisten artikkelien, blogikirjoitusten ja uutisten hakuprosessissa käytimme ensisijaisesti verkkopohjaisia hakutoimintoja kuten Googlea. Hakusanoina dokumenttihauissa käytettiin varhaiskasvatuksen sosionomi, yhteisövaikuttavuus ja varhaiskasvatus. Aineistoon kuuluu myös yhteisövaikuttavuutta varhaiskasvatuksessa käsittelevä podcast-jakso, jonka äänitiedoston litteroimme Microsoft Office Wordin litterointityökalulla. Työkalun avulla muutimme puheen tekstitalenteeksi, jota hyödynsimme samaan tapaan kuin muita aineistoon kuuluvia dokumentteja.

Aineiston analyysissä käytimme sisällönanalyysin menetelmiä pelkistämällä aineistoa ja teemoittelemalla sitä. Aineiston teemoittelun viitekehyksenä toimivat ne teoreettiset käsitteet, jotka määrittävät yhteisövaikuttavuuden mallia sekä varhaiskasvatuksen sosionomin ydinosaamista ja kompetensseja. Aineistoa pelkistämällä saadaan esiin ydinkäsitteet, jotka paljastavat yhteisövaikuttavuuden ja varhaiskasvatuksen sosionomin erityisosaamisen liittymäkohtia. Ydinkäsitteet koodattiin juoksevalla numeroinnilla aineistojen mukaisesti, jotta liittäminen alkuperäisaineistoon mahdollistuisi. Kuviossa 2 on esimerkki siitä, miten

aineistosta tiivistämällä löydetään tutkimuksessa käytetyt ydinkäsitteet. Kuviosta voi tarkastella, kuinka aineistossa esillä olleesta alkuperäisestä ilmauksesta muodostuu tiivistelmä ja siitä edelleen lyhyempi, pelkistetty ilmaus, jota voidaan kutsua myös ydinkäsitteeksi.

Kuvio 2. Esimerkki aineiston pelkistämisestä.

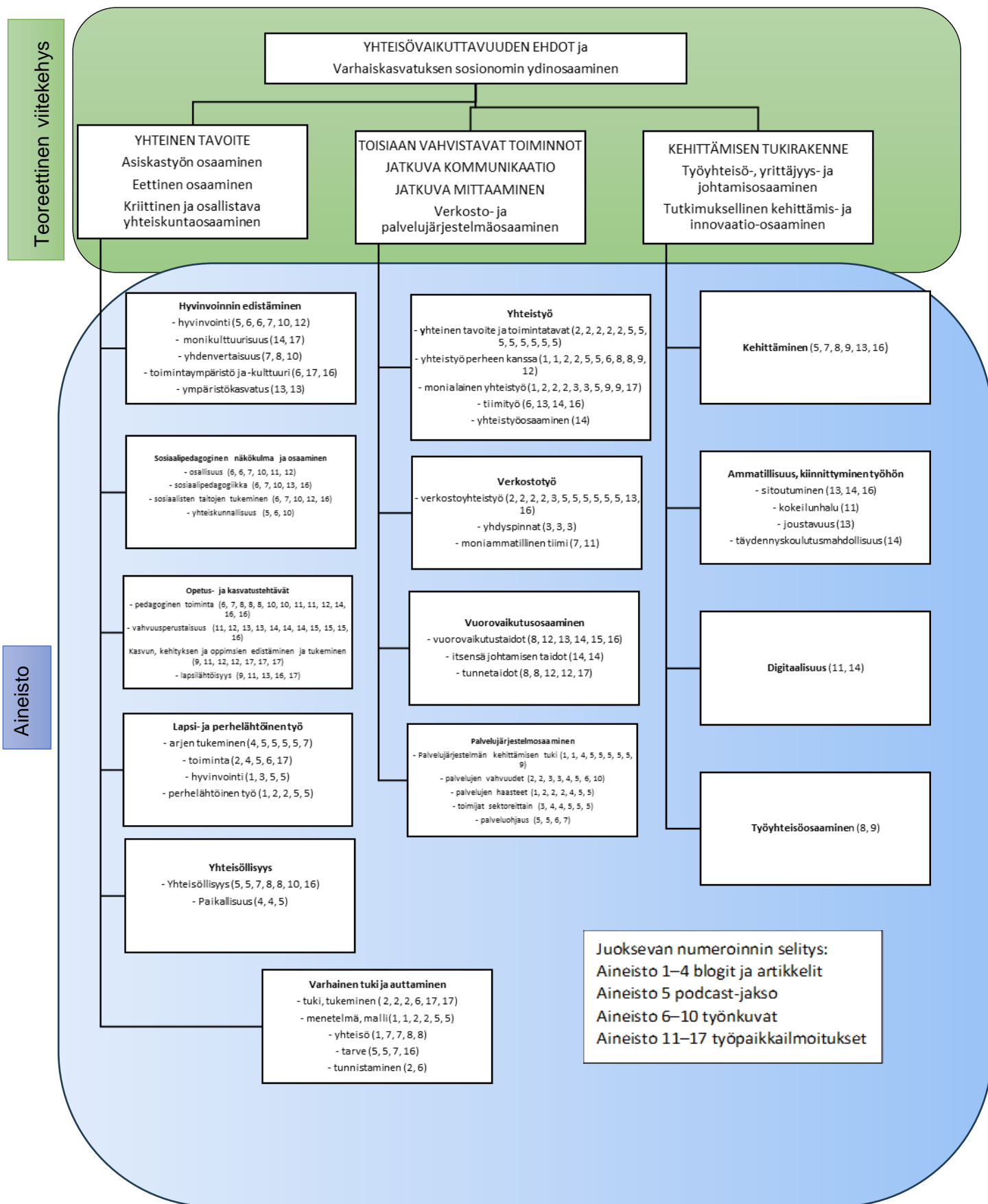
Pelkistettyjä ilmauksia eli ydinkäsitteitä aineistoomme kuuluu yhteensä 246 kappaletta ja ne jakaantuvat aineiston osalta seuraavasti:

- artikkelit: 58 ydinkäsitettä
- podcast-jakso: 43 ydinkäsitettä
- työnkuvat: 65 ydinkäsitettä
- työpaikkailmoitukset: 80 ydinkäsitettä

Teemakortiston rakentaminen on dokumenttianalyysissä käytettävä aineiston pelkistämisen työväline. Teemakortistoa voidaan rakentaa joko aineisto- tai teorialähtöisesti. Rajattuun aiheeseen keskittyvästä teemakortista on helpompaa saada yleiskuva ilmiöstä sekä tehdä vertailuja, pelkistyksiä, tulkintoja ja johtopäätöksiä. (Ojasalo 2014, 142.) Aineiston tiivistämisen ja pelkistämisen jälkeen kokosimme ydinkäsitteet teemakorteille, joiden avulla aineiston hahmottaminen helpottui. Teemakortiston loimme sähköiselle alustalle, jossa kortistoa oli helppoa muokata ja jakaa sekä tarkastella reaaliajassa.

Teemakorttien otsikot muodostuivat tutkimuksen teoreettisesta viitekehuksesta ja tietoperustasta, eli yhteisövaikuttavuuden toteutumisen ehdoista ja varhaiskasvatuksen sosionomin ydinosaamiseen liittyvistä käsitteistä. Kuviossa 3 esitetään luomamme teemakortisto,

jossa päällekkäin olevat teemakortit liittyvät samaan aihepiiriin. Kuviossa sinisellä taustalla oleva alaosa kuvaa tutkimuksen aineistosta muodostuneita ydinkäsitteitä ja luo katsauksen siihen, miten olemme näitä käsitteitä ryhmitelleet suhteessa tutkimuksen teoreettiseen viitekehukseen, joka on kuvattu kuvion yläosassa vihreällä taustalla. Ydinkäsitteen perässä oleva numero viittaa aineistoon, josta se on. Aineiston koodausjärjestelmä numeroinnilla 1–17 on nähtävissä myös kuvion yhteydessä. Lukijalla on näin mahdollisuus myös itse tarkastella ydinkäsitteiden kohdentumista kuhunkin aineiston osaan.

Kuvio 3. Teoreettinen viitekehys ja aineiston esittely.

3.4 Tutkimuksen tulosten käytettävyys ja tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksessamme noudatamme tiedeyhteisön tunnustamia toimintatapoja eli rehellisyyttä, yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa ja esittämisessä sekä tutkimusten ja niiden tulosten arvioinnissa. (TENK 2012, 3.) Tutkimusta tehdessämme toimimme läpi koko tutkimusprosessin käyttäen eettisesti kestäviä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmiä. Olemme suunnitelleet tiedon ja aineiston hausta lähtien tutkimustamme vaihe vaiheelta ja käyneet työryhmänä avointa ja dialogista keskustelua tutkimuksen teoreettisesta viitekehuksesta sekä aineistosta ja sen analyysistä. Näin ollen virheiden ja vääristymien todennäköisyys on pienentynyt, kun tarkastelua on tehnyt yhden tutkijan sijasta kolme. Olemme pystyneet keskustelemaan esimerkiksi aineiston analyysivaiheessa havaitsemistamme puutteista aiemmissä vaiheissa ja palaamaan yhdessä tutkimusprosessissa edelliseen työvaiheeseen. Tässä näkyy myös työskentelyprosessin kehämäisyys, joka on laadulliselle tutkimukselle tyypillistä.

Tutkimuksen luotettavuudelle ja luotettavuuden arvioinnille on merkittävää esittää tutkimusraportissa koko tutkimusprosessin eteneminen, ilmiön ymmärryksen lisääntyminen sekä perusteet esitetyille tulkinnoille. (Puusa & Juuti 2020, 80.) Omassa tutkimuksessamme koko prosessin läpinäkyvyys lisääntyy edelleen tutkimusprosessin ja sen eri vaiheiden tarkan kuvaamisen kautta. Tutkimuksessa olemme avanneet koko tutkimusprosessin kulkua aina teoreettisen käsitteistön muotoutumisesta ja valikoitumisesta tutkimuksen dokumenttianalyysiin ja sisällönanalyysiin, aineiston pelkistämiseen ja teemakortiston rakentamiseen.

Tutkimuksen laadun arvioinnin perustana voidaan nähdä se, tuottaako tutkimus mahdollisimman rikkaan ja syvällisen käsityksen ilmiöstä, joka tutkimuksen kohteena on. Laadullisen tutkimuksen uskottavuuden tarkastelu rakentuu monen tekijän varaan. Laadullisen tutkimuksen uskottavuus perustuu sekä valittuihin tutkimusmenetelmiin että tutkimusprosessiin sen kuvauksessa, perusteluissa ja analyysissa. (Puusa & Julkunen 2020, 190, 195.) Aineistomme käsittelee varhaiskasvatusta, yhteisövaikuttavuutta ja näiden yhteen liitosta positiivisessa valossa. Myös tutkijoiden tausta vaikuttaa tutkimukseen ja sen tekemiseen; jos tätä tutkimusta tekisivät muut kuin tulevat varhaiskasvatuksen sosionomit, voisivat tulokset ja aineiston analyysi olla erilaiset.

Aineistomme koostuu yhtä lukuun ottamatta julkisista asiakirjoista ja julkaisuista, jotka ovat kaikille nähtävissä. Tämän poikkeuksen aineistossa muodostaa yhden kaupungin määritelmä varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvasta, joka ei ole julkisesti saatavilla, mutta jonka käyttöön saimme luvan kyseisen kaupungin varhaiskasvatuksen koordinaattorilta. Aineistossamme käytetään virallisia julkaisuja, joiden kirjoittajat ja julkaisijat ovat tiedossa. Aineistoomme ei kuulu esimerkiksi keskustelupalstojen anonyymeja kommentteja.

4 Yhteisövaikuttavuus ja varhaiskasvatus aineistossa

4.1 Sosiaalipedagogiikka, asiantuntijuus ja hyvinvoinnin edistäminen

Tässä luvussa kuvaamme yhteisövaikuttavuuden ja varhaiskasvatuksen sosionomin erityisosaamisen teemojen esiintymistä aineistossa sosiaalipedagogiikan, sosionomin asiantuntijuuden ja hyvinvoinnin edistämisen kautta. Varhaiskasvatuksen sosiaalipedagogisella lähestymistavalla ja asiantuntijuudella edistetään yhteisövaikuttavuutta ja sitä kautta myös lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia. Varhaiskasvatuksessa sosiaalipedagogiikka tarjoaa viitekehyksen, jonka avulla voidaan ymmärtää lasten kehitystä ja oppimista sosiaalisessa kontekstissa. Asiantuntijuus tässä yhteydessä tarkoittaa varhaiskasvatuksen ammattilaisten kykyä soveltaa sosiaalipedagogista teoriaa käytäntöön ja ottaa huomioon yksilölliset tarpeet ja yhteisölliset haasteet.

Yhteisövaikuttavuudella varhaiskasvatuksen ympäristöissä viitataan siihen, miten varhaiskasvatuksen toiminta ja käytännöt kytkeytyvät laajemmin yhteisöön, kuten perheisiin, naapureihin ja paikallisiin yhteisöihin sekä sektorirajat ylittävään yhteistyöhön. Tämä voi sisältää esimerkiksi yhteisön osallisuuden ja sitoutumisen lisäämistä, kulttuurisen moninaisuuden tukemista sekä perheiden ja muiden sidostyhmiä kanssa tehtävää yhteistyötä. Hyvinvoinnin edistämien varhaiskasvatuksessa on keskeinen tavoite, ja sosiaalipedagogisen lähestymistapa ja asiantuntijuus voivat olla tehokkaita työkaluja tämän tavoitteen saavuttamisessa. Ne mahdollistavat varhaiskasvatuksen ammattilaisten kyvyn tunnistaa ja vastata yhteisössä esiintyviin tarpeisiin ja haasteisiin kokonaisvaltaisesti, mikä puolestaan edistää yhteisöllistä hyvinvointia.

Sosiaalipedagoginen työote

Varhaiskasvatuksen sosionomin sosiaalipedagoginen osaaminen on avain lapsen ja perheen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistämiseen opetus- ja kasvatustehtävissä. Aineistossamme korostuu varhaiskasvatuksen sosionomin sosiaalipedagoginen osaaminen ja sosiaalipedagoginen näkökulma kokonaisvaltaisessa lapsen ja perheen hyvinvoinnin edistämässä sekä opetus- ja kasvatustehtävissä. Sosiaalipedagogisesta näkökulmasta esiin nousi tasaisesti osallisuus, sosiaalipedagogiikka, sosiaalisten taitojen tukeminen sekä yhteiskunnallisuus.

Sosiaalipedagoginen työote korostaa vahvasti osallisuutta, jossa pyritään tukemaan yksilön aktiivista roolia omassa elämässään ja edistämään osallisuuden tunnetta eri yhteisöissä. Tämä nousi aineistossamme vahvasti esiin kolmesta eri työnkuvasta yhteensä neljä kertaa (6, 6, 7, 10) sekä kahdesta työpaikkailmoituksesta (11, 12). Tämän lisäksi

sosiaalipedagogiikka käsitteenä nousi aineistossamme esiin kolmessa työnkuviissa (6, 7 ja 10) ja työpaikkailmoituksista (13 ja 16).

Sosiaalisten taitojen tukeminen on prosessi, jonka avulla autetaan yksilöitä kehittämään ja vahvistamaan kykyään toimia sosiaalisissa tilanteissa sekä rakentamaan myönteisiä ihmissuhteita. Sosiaalisten taitojen tukeminen on erityisen tärkeää lapsille ja nuorille ja se ilmeni myös aineistossamme työnkuviista (6, 7, 10) ja työpaikkailmoituksista (12,16). Sosiaalisten taitojen tukeminen auttaa lapsia ja nuoria tunnistamaan omia tunteitaan ja tarpeitaan, sekä ilmaisemaan niitä rakentavalla tavalla ja ymmärtämään muiden ihmisten tunteita ja näkökulmia.

Sosiaalipedagoginen yhteiskunnallisuus viittaa lähestymistapaan, jossa pyritään ymmärtämään yksilön ja yhteiskunnan vuorovaikutusta sekä vaikuttamaan yhteiskunnallisiin rakenteisiin osallisuuden ja hyvinvoinnin edistämiseksi. Ei siis ole ihme, että yhteiskunnallisuus nousi esiin aineistossamme, sekä podcastissa (5) ja työnkuviissa (6, 10).

Yhteisöllisyys ja paikallisuus

Yhteisöllisyys ja paikallisuus ovat teemoja, jotka nousevat esiin aineistosta erityisesti podcast-jakson, artikkelien ja työnkuvien osalta. Erityisesti yhteisövaikuttavuuden ja varhaiskasvatuksen yhteyttä käsittelevässä podcast-jaksossa esimerkiksi *yhteisön mukaan saaminen* (podcast-jakso 5) nousee esiin. Varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuviissa korostetaan myös *yhteisöllistä työtapaa* (työnkuva 8) mutta tämän lisäksi *toimintayksikön yhteisöllisyyttä* (työnkuva 7). Yhteisöllisyyden teema voidaan nähdä myös koko varhaiskasvatuksen sosionomin nimikettä tarkentavana käsitteenä, jolloin puhutaan *varhaiskasvatuksen yhteisöllisestä sosionomista* (työnkuva 8).

Myös paikallisuus on teema, joka nousee esille sekä aineiston yhdestä artikkelista (artikkeli 4) että podcast-jaksosta (podcast-jakso 5). Aineistossa kirjoitetaan esimerkiksi, kuinka *Yhteisövaikuttavuus on tavoitelähtöinen viitekehys kompleksisten ilmiöiden paikalliseen ratkaisuun* (artikkeli 4) ja että *paikallisilla on omakohtainen ymmärrys sekä kohderyhmästä että käsiteltävästä ilmiöstä tai ongelmasta* (aineisto 4). Paikallisuus voidaan liittää myös osallisuuden käsitteeseen (aineisto 5) ja siihen, miten paikallinen yhteisö saadaan osalliseksi ja tietoiseksi esimerkiksi saatavilla olevasta toiminnasta.

Hyvinvoinnin edistäminen

Hyvinvoinnin edistäminen nousi esiin kymmenessä eri dokumentissa. Teemaa käsiteltiin podcastissa (5), työnkuviissa (6, 7, 8, 10) ja työpaikkailmoituksissa (12, 13, 14, 16, 17). Se jakautui tasaisesti hyvinvoinnin, monikulttuurisuuden, yhdenvertaisuuden, toimintaympäristön ja toimintakulttuurin sekä ympäristökasvatuksen käsitteisiin.

Podcastissa (5) lapsen hyvinvoinnin edistämisen näkökulmasta nousee esiin muun muassa ajatus siitä, *että miten tää pitäisi rakentaa, että tällainen lapsikeskeinen lasten hyvinvointia tukeva työ tulisi koko kunnan, koko yhteisön asiaksi*, joka on yhteisövaikuttavuuden taustalla oleva alulle paneva ajatus, josta mallia on lähdetty kehittämään yhdessä eteenpäin.

Lapsen ja perheen hyvinvoinnin edistäminen on varhaiskasvatuksen sosionomin osaamista ja se nouseekin esille työnkuvassa (6), jossa on määritelty varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvaa hyvinvoinnin edistämisen näkökulmasta varhaiskasvatuksen sosionomin kompetensseja mukaillen näin; *edistää lapsen ja perheen hyvinvointia tukevan toimintakulttuurin kehittämistä ja Tunnistaa ja arvioi lasten ja perheiden hyvinvoinnin riskitekijöitä sekä vahvistaa lapsen ja perheen hyvinvointia oikein kohdennetulla tuella hyödyntäen perhetyön ja lastensuojelun osaamista*. Työnkuvassa (7) kehittäjäsosionomin tehtävänkuvaa oli uudistettu vastaamaan paremmin varhaiskasvatustavan tavoitteita. Siinä hyvinvoinnin edistämis-teema nousi esiin hyvinvoinnin ja yhdenvertaisuuden näkökulmasta työtehtävien kuvailussa, jossa kerrotaan työtehtävien pitävän sisällään toimintayksikön yhteisöllisyyden, lasten hyvinvoinnin, osallisuuden ja turvallisen toimintaympäristön kehittämistä sekä kiusaamisen ehkäisyä, tunne- ja kaveritaitojen tukemista ja vanhemmuuden tukemista. Työnkuvassa (8) tulosuunta oli yhdenvertaisuus, sillä työnkuvassa käsiteltiin varhaiskasvatuksen tasa-arvoa edistävää ja laatua kehittävä hanketta, jossa työskenteli varhaiskasvatuksen yhteisöllisiä sosionomeja. Työnkuvassa (10) hyvinvoinnin edistäminen nousi esiin sosionomin tehtävänä *tukea lasten sosiaalista kasvua yhteisön jäsenenä, vahvistaa lasten ja perheiden osallisuutta, vastata lasten hyvinvointia tukevista järjestelyistä, tuoda kaupungin palvelujärjestelmää perheille tutuksi ja edistää lasten yhdenvertaisuuden toteutumista*.

Työpaikkailmoituksessa (13) hyvinvoinnin edistämisen näkökulmasta nousi ympäristökasvatus. Työpaikkailmoituksessa kerrottiin varhaiskasvatuksen yksikön liittyneen vihreä- lippu ohjelmaan ja sosionomin odotetaan toteuttavan työssään ympäristö- ja kestävyyskasvatusta tavoitteellisesti. Työpaikkailmoituksessa (14) mainitaan yhtenä arvottavana kriteerinä kulttuurisen moninaisuuden osaamista. Työpaikkailmoituksissa (16, 17) painottuu sosionomin tehtävänä lisätä lasten hyvinvointia rakentamalla myönteistä toimintakulttuuria ja oppimisympäristöä. Sosionomin osaaminen monikulttuurisuuden ja yhdenvertaisuuden saralla sekä kielen tukemisessa nousi molemmissa ilmoituksissa selkeästi esiin.

Opetus- ja kasvatustehtävät

Opetus- ja kasvatustehtävät ovat keskeinen osa varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävänkuvaa, joka käy ilmi niin Talentian tehtävänkuvan määrittelystä kuin SOAMK kompetensseista. (Talentia 2024, SOAMK 2023.) Opetus- ja kasvatustehtävien näkökulmasta esiin nousee selkeästi pedagogisen toiminnan tärkeys kolmessatoista eri dokumentissa sekä

vahvuusperustaisuuden arvostus yhdessätoista dokumentissa. Pedagoginen toiminta esiintyi tasaisesti aineiston työnkuissa (6, 7, 8, 10) sekä työpaikkailmoituksissa (11, 12, 14, 16). Vahvuusperustaisuus esiintyi vain aineiston työpaikkailmoituksissa (11, 12, 13, 14, 15, 16). Kasvun, kehityksen ja oppimisen edistäminen ja tukeminen mainittiin seitsemässä eri aineistossa, jotka olivat yhtä työnkuvaa (9) lukuun ottamatta työpaikkailmoituksia (11–17). Lapsilähtöisyys nousee aineistossa esiin viisi kertaa, yhdessä työnkuvassa (työnkuva 9) ja työpaikkailmoituksissa (11, 13, 16, 17). Opetus- ja kasvatustehtäviä ei mainittu aineiston alkupään blogeissa, artikkeleissa tai podcast-jaksossa, vaan kaikki käsitteet painottuivat aineiston loppupäähän työnkuviin ja työpaikkailmoituksiin.

Pedagogisen toiminnan käsitteeseen sisältyy lasten kasvatuksen ja opetuksen suunnittelu, arviointi sekä kehittäminen, joka nousi esille aineistomme työnkuissa (6, 7, 8). Työnkuvassa (8) esille nousseet lapsiryhmän havainnointi ja pienryhmätoiminta ovat myös tärkeä osa jokapäiväistä pedagogista toimintaa varhaiskasvatuksessa. Työnkuvassa (9) nostettiin esiin sosionomin työtehtävänä lasten kasvun, kehityksen ja oppimisen edistäminen ja hyvinvoinnin tukeminen lapsilähtöisesti, joka on varhaiskasvatuksen sosionomin kompetensseissa sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa. Lasten kasvun, kehityksen ja oppimisen tukeminen nousi esiin myös työpaikkailmoituksissa (11, 12, 17). Työpaikkailmoituksessa (11) painotettiin sosionomin mahdollisuutta kehittää työympäristön toimintakulttuuria ja kokeilla uusia toimintatapoja tukemaan lasten ja perheiden osallisuutta sekä toteuttaa pedagogista toimintaa positiivisen pedagogiikan mukaisesti. Työpaikkailmoituksista (11, 12, 13, 14, 15, 16) nousi esiin selkeästi lapsilähtöinen toiminta, sensitiivinen kohtaaminen ja positiivisen pedagogiikan ohjaama kannustava toiminta, jolla luodaan myönteiselle ajattelulle hyvät lähtökohdat. Työpaikkailmoituksessa (15) painotetaan positiivisen pedagogiikan, sensitiivisen arvostavan kohtaamisen ja vuorovaikutuksen lisäksi ratkaisukeskeistä toimintatapaa.

Fyysinen aktiivisuus, aktiivinen työote ja toiminnallista oppimista korostava sekä lapsia kannustava myönteinen ilmapiiri nousi esiin aineiston työpaikkailmoituksista (11, 12, 14). Työpaikkailmoituksessa (17) korostuu lapsilähtöinen toiminta ja osaaminen kielen tukemisessa monikulttuurisessa työympäristössä.

Aineistossa korostuu varhaiskasvatuksen sosionomin ydinosaamisessa vuorovaikutustaitojen merkitys. Vuorovaikutustaidot nousevat esiin yhteensä kuudessa eri aineistossa (työnkuva 8 ja työpaikkailmoitukset 12, 13, 14, 15, 16), jotka painottuvat varhaiskasvatuksen sosionomin työn kuvaamiseen sekä työpaikkailmoituksiin. Myös tunnetaidot linkittyvät varhaiskasvatuksen sosionomin ydinosaamiseen sekä työntekijän sensitiivisen työtteen (työpaikkailmoitus 12) että ammatillisen osaamisen kautta, jossa työntekijältä voidaan

odottaa esimerkiksi tunnetaitoihin liittyvien pienryhmien vetämistä ja juurruttamista varhaiskasvatuksen arkeen (työnkuva 8).

Kehittämisen näkökulma

Aineistossa on nähtävissä se, miten merkityksellisessä roolissa ammatillinen kehittyminen ja kehittäminen on paitsi varhaiskasvatuksen kentällä suhteessa yhteisövaikuttavuuteen myös varhaiskasvatuksen sosionomin osaamisessa työnkuvan määrittelyissä ja työpaikkailmoituksissa. Esimerkiksi ammatillinen kehittyminen, työn ja laadun kehittäminen, osaamisen kehittäminen ja kehittävä työote ovat ilmaisuja, joita aineistossa (podcast-jakso 5, työnkuvat 7, 8 ja 9, työpaikkailmoitukset 13 ja 16) käytetään. Kehittämisen näkökulma on näkyvissä aineistossa laajalti, sekä yhteisövaikuttavuuden ja varhaiskasvatuksen yhteyttä käsittelevässä podcast-jaksossa että työnkuvan määrittelyissä ja työpaikkailmoituksissa. Varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvaa on voitu tiivistää myös käsitteellä kehittäjäsosionomi (työnkuva 7).

Kahdessa työpaikkailmoituksessa (työpaikkailmoitukset 11 ja 14) sosionomin ammatillista osaamista tarkennetaan myös digitaalisten kehitysmuutosten ja digitaalisten taitojen kautta. Muita oppivan työyhteisön määreitä on löydettävissä vahvasti sekä työnkuvista että työpaikkailmoituksista. Varhaiskasvatuksen sosionomin työpaikkailmoituksissa toivotaan hakijalta esimerkiksi kokeilunhalua (työpaikkailmoitus 11), innokkuutta (työpaikkailmoitus 14), joustavuutta ja sitoutumista (työpaikkailmoitus 13). Työnkuvan määrittelyssä on varhaiskasvatuksen sosionomin ammatilliseen osaamiseen liitetty esimerkiksi työyhteisön kehittämisen osaaminen (työnkuva 9) sekä uusien toimintatapojen mallintaminen (työnkuva 8).

4.2 Palvelukentän osaaminen

Aineistosta nousee esiin sekä palvelujärjestelmään liittyviä haasteita, että palvelujen vahvuuksia. Palvelujärjestelmän haasteet mainitaan aineiston niissä osissa, jotka koostuvat blogeista, uutisista ja podcastista. Haasteina mainitaan esimerkiksi paineen kertyminen *ras-kaisiin palveluihin* (artikkeli 1), palveluiden hidas reagointi (artikkeli 4) ja *palveluiden toimimaton yhteen liitos* (artikkeli 2). Palveluiden vahvuudet ja palvelujärjestelmäosaamisen merkitys ovat näkyvissä myös varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvaa käsittelevässä aineiston osassa, jossa varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvaan luetaan esimerkiksi perhetyön ja lastensuojelun osaaminen (työnkuva 6) ja palvelujärjestelmän tuntemus (työnkuva 10).

Palvelujärjestelmän sektorimaisuus ja eri sektoreiden välinen yhteistyö on myös aineistosamme tarkastelun kohteena. Julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin välistä yhteistyötä

kuvataan esimerkiksi yhteisövaikuttavuutta käsittelevässä aineistonosassa niin, että perhettä voitaisiin tukea ja perheen asioihin voitaisiin vaikuttaa palveluiden, järjestötoimijoiden tai muiden kautta (podcast-jakso 5).

Palvelujärjestelmän kehittämistarpeet näkyvät edelleen pääosin blogi- ja uutisteksteissä sekä podcast-jaksossa. Aineistosta nousee esiin esimerkiksi perhekeskuksen ja tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskuksen kehittäminen (podcast-jakso 5), paikallisten toimijoiden tukeminen hyvinvoinnin tuottamiseen tähtäävän työn kehittämisessä (artikkeli 4) ja tarve siirtää koko palvelujärjestelmän painopistettä kohti hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä (artikkeli 1). Varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuviissa palvelujärjestelmän kehittämiseen viitataan yhden kerran kuvaillen, kuinka varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvaan kuuluu lasten ja perheiden palvelujen yhteensovittaminen (työnkuva 9)

4.3 Yhteistyöllä toimimista samaan suuntaan

Varhaiskasvatuksen ammattilaiset, perheet ja muut sidosryhmät työskentelevät yhdessä yhteistyössä yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi lapsen hyvinvoinnin ja kehityksen edistämiseksi. Tämä edellyttää avointa kommunikaatiota, yhteisten tavoitteiden asettamista ja sitoutumista niiden saavuttamiseksi. Vuorovaikutusosaaminen ja tiimityö ovat avainasemassa varhaiskasvatuksen ammattilaisten kyvyssä rakentaa positiivisia suhteita perheiden ja muiden sidosryhmien kanssa.

Yhteistyö verkostoissa ja perheen kanssa

Yhteistyön teema esiintyy koko aineistossa aina blogi- ja uutisteksteistä podcastiin sekä varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuviin ja työpaikkailmoituksiin. Verkostotyöskentely ja yhteistyö ovat yhteydessä toisiinsa, ja aineiston tarkastelussa erottelimme näihin teemoihin liittyvät aineiston osat kahteen alaryhmään, yhteistyöhön ja verkostotyöhön. Yhteistyön saateenvarjokäsitteen alle aineistosta nousi esiin käsitteellisellä tasolla yhteinen tavoite ja toimintatavat (artikkeli 2 ja podcast-jakso 5), yhteistyö perheen kanssa (artikkeli 1, artikkeli 2, podcast-jakso 5, työnkuva 6, työnkuva 8, työnkuva 9 ja työpaikkailmoitus 12), monialainen yhteistyö (artikkeli 1, artikkeli 2, artikkeli 3, podcast-jakso 5, työnkuva 9 ja työpaikkailmoitus 17), tiimityö (työnkuva 6, työpaikkailmoitukset 13, 14 ja 16). Yhdessä varhaiskasvatuksen sosionomin työpaikkahakemuksessa myös teemaa ilmaistiin lavealla käsitteellä *yhteistyöosaaminen* (työpaikkailmoitus 14).

Toiminnan yhteisen tavoitteen ja toimintatapojen merkitys esiintyy aineiston yhdessä artikkelissa (artikkeli 2) sekä podcast-jaksossa. Aineistoissa kirjoitetaan siitä, kuinka *kehitysympäristön toimijat varhaiskasvatuksessa ja koulussa sekä sosiaali- ja terveydenhuollon lapsi-, perhe- ja aikuispalveluissa täytyisi saada kytkettyä tiiviimmäksi, hallintorajat ylittäväksi*

yhteistyöverkostoksi, jolla on yhteinen tavoite ja yhteiset toimintatavat (artikkeli 2). Aineistossa (podcast-jakso 5) puhutaan myös siitä, kuinka yhteistyötä tavoittelevan toiminnan kautta voidaan tehdä *yhdessä se, mitä ennen yritettiin tehdä yhden menetelmän avulla jollain tietyllä sektorilla*. Yhteisövaikuttavuutta ja varhaiskasvatusta käsittelevän podcast-jakson ytimessä on viesti siitä, kuinka yhteinen tavoite ja toimintatavat näkyvät yhteisenä suunnitelmana ja kuinka yhteisestä tahtotilasta voidaan muotoilla strateginen tavoite ja kaikki toimijat lapsen ympärillä ovat toiminnassa *samaan suuntaan*.

Yhteistyön rinnalla myös verkostoyhteistyö teemana näkyy koko aineistossa. Verkostoyhteistyön käsite (artikkeli 2, artikkeli 3, podcast-jakso 5, työpaikkailmoitus 13, työpaikkailmoitus 16) nousee esiin useita kertoja, mutta painottuen yhteisövaikuttavuuden ja varhaiskasvatuksen suhdetta käsittelevään aineistoon. Yhteistyöhön liittyy käsitteellisesti aineistossa myös yhdyspintojen käsite, joka nousee esiin yhdestä aineiston osasta, jossa pohditaan hyvinvointityön liikkumista yhdyspinnoilta kohti vaikuttavaa yhteistyötä (artikkeli 3). Yhdessä varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvan määrittelyssä sekä yhdessä työpaikkailmoituksessa nousee esiin moniammatillisessa tiimissä toimiminen (työnkuva 7 ja työpaikkailmoitus 11).

Monialainen yhteistyö on esillä läpi aineiston. Se nousee esille aineiston artikkeliteksteissä esimerkiksi *tavoitteellisena monialaisena yhteistyönä* (artikkeli 1), yhteistyöverkoston muodostumisen tärkeytenä (artikkeli 2) ja vaikuttavana yhteistyönä (artikkeli 3). Aineistossa puhutaan myös aikuisten välisestä vuoropuhelusta (podcast-jakso 5). Varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuviissa nousee esiin monialainen yhteistyö (työnkuva 9) sekä työpaikkailmoituksissa yhteistyö eri yhteistyötahojen kanssa (työpaikkailmoitus 17). Yhteistyöosaamisen käsite nousee esille yhdessä työpaikkailmoituksessa (työpaikkailmoitus 14).

Verkostoyhteistyötä kuvataan aineistossa niin, että *tarvittavat tahot lähtevät yhdessä ja yhtäaikaisesti liikkeelle* (artikkeli 2). Verkostoyhteistyöhön voidaan yhteisövaikuttavuuden mallissa sisällyttää myös virallisen verkoston ulkopuolisia toimijoita (podcast-jakso 5), jolloin tehdään yhdessä töitä yhteisen tavoitteen eteen niin, että *otetaan kaikki tarvittavat välineet ja toimijat mukaan* (podcast-jakso 5). Verkostoyhteistyön vahvuus piilee siinä, että *lapsi elää arkea ympäristöissä, joissa on aina aikuinen ihminen* (podcast-jakso 5). Tärkeää onkin pohdita, *mitä lapsen ympärillä olevat ihmiset voivat tehdä, että lapsen kehitys on mahdollisimman hyvin* (podcast-jakso 5).

Vuorovaikutusosaaminen ja tiimityö

Siinä missä yhteistyön ja verkostotyön käsitteiden painotus aineistossa löytyy selkeästi artikkeleista ja podcast-jaksossa, nousevat tiimityö ja kasvatusyhteistyö taas selkeämmin esille aineiston osasta, joka koostuu varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuviista ja

työpaikkailmoituksista. Kolmessa työpaikkailmoituksessa (työpaikkailmoitukset 13, 14 ja 16) korostetaan tiimityön osaamisen merkitystä.

Yhdessä varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvassa kirjoitetaan, kuinka varhaiskasvatuksen sosionomi myös *vastaa lapsiryhmänsä kasvattajien tiimityön toimivuudesta* (työnkuva 6). Samassa lähteessä kuvataan varhaiskasvatuksen sosionomin myös olevan vastuussa ryhmän kasvatusyhteistyöstä. Näissä varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvien linjauksissa korostuu nähdäksemme merkittävästi se, miten varhaiskasvatuksen sosionomin ydinosaamiseen kuuluu myös työyhteisöosaaminen sekä kasvattajien tiimin toimivuuden ja työhyvinvoinnin näkökulma.

Luomaamme teemakortiston yksi teema on vuorovaikutustaidot. Vuorovaikutustaidot näytettyivät aineistossa sekä varhaiskasvatuksen sosionomin osaamisen tavoitteena (työpaikkailmoitukset 12, 13, 14, 15 ja 16) että yhdessä työnkuvassa myös työn sisällöllisen osaamisen kuvaamisessa. Varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvaan oli tällöin määritelty esimerkiksi *vuorovaikutustaitoihin liittyvien pienryhmien vetäminen ja juurruttaminen arkeen* (työnkuva 8). Myös tunnetaidot olivat esillä aineistossa sekä työnkuvien että työpaikkailmoitusten osalta. Varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvaan kuuluu positiivisen ilmapiirin luominen (työnkuva 8) sekä sensitiivinen työote (työpaikkailmoitus 12) ja tunnetaidot (työpaikkailmoitukset 12 ja 17.)

4.4 Oikein kohdennettu tuki lapsen arjen ympäristöissä

Varhaiskasvatuksen ammattilaiset tarjoavat tukea lapselle hänen jokapäiväisessä ympäristössään. Tämä tuki kohdennetaan yksilöllisesti lapsen tarpeiden ja kehitystason mukaan, sillä pyritään tukemaan lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia ja oppimista. Varhainen tuki ja ennaltaehkäisevä sosiaalityö tarkoittaa toimenpiteitä, jolla pyritään tunnistamaan ja vastaamaan mahdollisiin haasteisiin ja ongelmiin varhaisessa vaiheessa.

Lapsi- ja perhelähtöinen työ varhaiskasvatuksessa korostaa lapsen ja perheen tarpeiden ja toiveiden kunnioittamista ja keskiöön asettamista. Tämä lähestymistapa painottaa yksilöllistä ja joustavaa tukea, joka vastaa kunkin lapsen ja perheen ainutlaatuisia tarpeita ja tilanteita. Lapsi- ja perhelähtöinen työ edistää yhteistyötä perheiden kanssa ja pyrkii tukemaan heidän osallisuuttaan ja päätöksen tekoon lapsen varhaiskasvatuksessa.

Varhainen tuki ja ennaltaehkäisevä sosiaalityö

Tuen ja tukemisen näkökulmasta aineistossa kirjoitetaan esimerkiksi *oikein kohdennetusta tuesta* (työnkuva 6), varhaisesta tuesta ja tuen tarpeen varhaisista merkeistä (artikkeli 2). Tuen määritelmä nousee esille yhdestä työpaikkailmoituksesta (työpaikkailmoitus 17),

jossa varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvaan liitetään tukea tarvitsevat lapset ja perheiden tukeminen. Varhaiskasvatuksen sosionomin ammatillista osaamista lasten ja perheiden hyvinvoinnin riskitekijöiden tunnistajana ja arvioijana käsitellään yhdessä työnkuvassa (työnkuva 6).

Varhaisen tukemisen ja auttamisen teemaan liittyy myös käytössä olevia menetelmiä ja malleja, kuten Lapset puheeksi -menetelmä (artikkeli 2 ja podcast-jakso 5), yhden puhelun malli (artikkeli 1) ja yhden kontaktin periaate (artikkeli 2). On tärkeää, että eri palvelujen piirissä panostettaisiin lasten hoidon ja tuen tarpeen selvittämiseen, ja että siihen olisi olemassa tietynlainen, yhtenevä tapa (podcast-jakso 5).

Aineistossa näkyy myös ajatus siitä, kuinka tärkeää on, että tukimuodot ja apu viedään ensisijaisesti lapsen arkiseen ympäristöön (artikkeli 1). Aineiston varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvia kuvaavassa osassa yhteisöllisyyden ja paikallisuuden näkökulma on nähtävissä esimerkiksi siinä, että varhaiskasvatuksen sosionomin osaamisen tarve korostuu varhaiskasvatusyksiköillä, joiden *naapurustossa perheiden suurempi tuen tarve* (työnkuva 7) näkyy. Varhaiskasvatuksen sosionomin erityisosaamiseen kuuluu myös *perheiden kanssa tehtävä ennaltaehkäisevä ja varhaista tukea antava yhteistyö* (työnkuva 8).

Varhaiseen tukemiseen liittyy erilaisten tarpeiden tunnistaminen. Aineistossa yksilöllisten tarpeiden käsite nousi esiin yhdessä työpaikkailmoituksessa (työpaikkailmoitus 16). Tarveperustaisuus näkyy yhdessä työnkuvassa, jossa kirjoitetaan varhaiskasvatuksen sosionomin työn kohdentuvan tarveperustaisesti, sillä *lapsiryhmien ja toimintayksikön tarpeet ovat erilaisia* (työnkuva 7). On myös mahdollista, että perheen ensisijaisesti tarvitseva tuki on hyvin yksinkertaista ja konkreettista (podcast-jakso 5).

Lapsi- ja perhelähtöinen työ

Aineistossa nousee esiin arjen tukeminen. Aineistossa nouseva lapsen hyvä arki on kokonaisvaltainen käsite, joka kattaa lapsen päivittäisen elämän eri osa-alueet (podcast-jakso 5). Tärkeää on, että lapsen arki sujuu kehitysympäristössä, (podcast-jakso 5) joka tarkoittaa sitä, että lapsen kasvua ja kehitystä tuetaan monipuolisesti ottamalla huomioon sekä perheen että laajemman ympäristön vaikutukset (artikkeli 2). Tämä voi sisältää esimerkiksi kodin, varhaiskasvatuksen, koulun ja harrastusten yhteistyön sekä ympäröivän yhteisön tukiverkoston hyödyntämisen lapsen hyvinvoinnin edistämiseksi.

Haastavissa tilanteissa (artikkeli 4, podcast-jakso 5), kuten esimerkiksi vanhempien eroon liittyen tai perheen taloudellisissa vaikeuksissa, lapsen hyvä arki voi joutua koetukselle. Tällöin on erityisen tärkeää tarjota lapselle turvaa, tukea ja mahdollisuuksia käsitellä tunteitaan ja kokemuksiaan turvallisessa ympäristössä. Toimintasuunnitelma (artikkeli 4, podcast-

jakso 5) lapsen arjen tukemiseksi voi sisältää muun muassa selkeät ja johdonmukaiset säännöt, rajat, positiivisen vuorovaikutuksen edistämisen, lapsen vahvuuksien ja kiinnostuksen kohteiden tukemisen sekä tarvittaessa ammattilaisten tai tukiverkoston käytön.

Vanhemmuuden tukeminen (työnkuvat 6 ja 7) on avain lapsen hyvään arkeen. Perhelähtöinen auttaminen (artikkeli 1) korostaa perheen omaa roolia ja voimavaroja ongelmien ratkaisussa. Perheet ovat avainasemassa (artikkeli 2), sillä he tuntevat oman tilanteensa parhaiten ja voivat osallistua aktiivisesti ratkaisujen suunnitteluun ja toteutukseen. Lapsiperheiden asioiden hoitaminen (podcast-jakso 5) vaatii kokonaisvaltaista lähestymistapaa, joka huomioi perheen tarpeet ja voimavarat. Tärkeää on tarjota perheelle oikea-aikaista tukea ja neuvontaa (työnkuva 6). Vanhempien tukeminen voi tapahtua esimerkiksi tarjoamalla vanhemmille riittävästi tietoa lapsen kehityksestä ja tarpeista, tukemalla vanhempien vuorovaikutusta lapsen kanssa sekä tarjoamalla tarvittaessa vertaistukea ja ammattiapua. Kokonaisvaltainen tuki vanhemmuudessa (työnkuvat 7) edistää lapsen hyvinvointia ja turvallisuutta, mikä puolestaan mahdollistaa lapsen hyvän arjen. Tämän lisäksi tehokas yhteistyö eri ammattilaisten ja palveluiden välillä varmistaa, että lapsiperheiden tarpeisiin vastataan kattavasti ja joustavasti.

5 Tulosten tarkastelua

Tämä tutkimus kerää tietoa yhteisövaikuttavuudesta varhaiskasvatuksen kentällä. Tutkimuksen tavoitteena oli kerätä ja jäsentää tietoa siitä, miten yhteisövaikuttavuus näkyy varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvassa ja toisaalta siitä, millaisia varhaiskasvatuksen sosionomin erityisosaamisen piirteitä on paikannettavissa yhteisövaikuttavuuden teoreettiseen viitekehykseen. Yhteisövaikuttavuuden toteutumisen ehdot ja mallin perusta nivoutuvat nähdäksemme varhaiskasvatuksen sosionomin erityisosaamisen piirteisiin, ja käsitteistön sekä aineiston vuoropuhelua esittelemme kuviossa 3. Tietoperustamme kautta muodostuivat käsiteryypät, joiden yläkäsitteinä toimivat seuraavat määrittelyt:

- yhteisövaikuttavuuden yhteisen tavoitteen vaatimus yhdistettynä varhaiskasvatuksen sosionomin asiakastyön osaamiseen, eettiseen osaamiseen sekä kriittiseen ja osallistavaan yhteiskuntaosaamiseen
- yhteisövaikuttavuuden toisiaan vahvistavat toiminnot, jatkuva kommunikaatio ja mittaaminen yhdistettynä varhaiskasvatuksen sosionomin verkosto- ja palvelujärjestelmäosaamiseen
- yhteisövaikuttavuuden kehittämisen tukirakenne yhdistettynä varhaiskasvatuksen työyhteisö-, yrittäjyys- ja johtamisosaamiseen sekä tutkimukselliseen kehittämis- ja innovaatio-osaamiseen

Varhaiskasvatuksen sosionomin asiakastyön osaaminen, eettinen osaaminen sekä kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen voidaan nähdä osana yhteisövaikuttavuuteen kuuluvaa yhteisen tavoitteen ajatusta. Yhteisövaikuttavuuden mallin toimijoilla tulee olla yhteinen tavoite ja jaettu näkemys siitä, kuinka yhteisesti tunnistettua haastetta tai ongelmaa lähestytään (Kania & Kramer 2011; Ristikari 2021). Varhaiskasvatuksen sosionomin ammatillinen erityisosaaminen voi tarjota näköaloja tavoitteenasetteluun ja esimerkiksi siihen, mistä tunnistetusta ongelmassa voi olla kyse ja millaisia suojaavia tai haavoittavia tekijöitä tilanteeseen liittyy. *Sillä ammattilaisella, jolla huoli herää, on myös vastuu ottaa asia puheeksi ja käynnistää lähiverkoston yhteistyö lapsen tai perheen auttamiseksi* (artikkeli 2).

Varhaiskasvatuksen sosionomin erityisosaamisen keskeisimpänä teemana aineiston työnkuvissa ja työpaikkailmoituksissa näyttäytyvät varhaiskasvatuksen sosionomin opetus- ja kasvatustehtävät lapsiryhmässä. Opetuksen ja kasvatuksen tehtävien ohella työpaikkailmoituksissa painotetaan myös sosiaalipedagogista näkökulmaa ja osaamista. Varhaiskasvatuksen sosionomin opetus- ja kasvatustehtävissä erityisessä asemassa ovat lapsilähtöinen pedagoginen toiminta ja vahvuusperustaisuus. On kuitenkin tärkeää muistaa, että varhaiskasvatuksen sosionomin sosiaalipedagoginen osaaminen ei ole ainoastaan

opetuksen tehtävien osaamista vaan erittäin kokonaisvaltaista osaamista kasvun ja hyvinvoinnin tukemisesta (Nivala & Rönkkö 2021, 133–134). *Tuemme lapsia varhaiskasvatuksen arjessa*, kuvaa varhaiskasvatuksen yhteisöllinen sosionomi omaa työnkuvaansa (työnkuva 8).

Lapsen ja perheen hyvinvoinnin edistäminen on yksi keskeisimmistä teemoista niin varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävänkuvassa kuin yhteisövaikuttavuudessa. Laadukas varhaiskasvatus itsessään edistää lapsen ja perheen hyvinvointia, joka on alulle panijana ja yhteisenä tavoitteena myös yhteisövaikuttavuuden mallissa. Varhaiskasvatuksen sosionomin kompetensseista asiakastyön osaamisen osiossa mainittu kyky tunnistaa lapsen tuen tarpeita ja tuntee lasten ja perheiden hyvinvointiin sekä voimavaroihin vaikuttavia tekijöitä ja tukea näissä, nousee esiin myös aineistossa. Aineistossa hyvinvoinnin edistämisen näkökulmasta korostuu lapsen hyvinvoinnin vahvistaminen huomioimalla riskitekijöitä ja vaikuttamalla myönteiseen toimintakulttuuriin, lapsen kussakin kehitysympäristössä.

Yhdyspintatyön uudelleen muokkautuminen vaatii jaettavaa tahtotilaa ja halua osallistua systeemisen muutoksen aikaansaamiseen (artikkeli 3). Yhteisen tavoitteen näkökulmasta varhaiskasvatuksen sosionomin lapsi- ja perhelähtöinen työskentelyote on sellainen, jonka kautta tuntemus lapsen ja perheen tilanteesta vahvistuu. Perhekeskeisen systeemi-teoreettisen mallin tuntemus voidaankin ajatella yhdeksi teemaksi, joka yhdistää varhaiskasvatuksen sosionomin erityisosaamista ja yhteisövaikuttavuutta. Esimerkiksi systeemisen lastensuojelun periaatteiden ymmärtäminen auttaa ymmärtämään monimutkaisia sosiaalisia ongelmia, joiden ratkaisemisen avaimia on löydettävissä verkostojen yhteistyöstä ja dialogisesta työotteesta (Kania & Kramer 2011; Ristikari ym. 2021; Vilén ym. 2008).

Varhainen tuki ja auttaminen asettuu nähdäksemme kahden yhteisövaikuttavuuden mallin toteutumisen ehdon välimaastoon. Toisaalta kyse on yhteisestä tavoitteenasettelusta, toisaalta taas yhdessä toimimisesta yhteisen tavoitteen eteen sekä verkostomaisesta työskentelyotteesta. Varhaisen tuen yksi mahdollistaja on varhaiskasvatuksen sosionomin asiakastyön osaaminen, johon liittyy tukeminen ja auttaminen, tarveperustaisuus, menetelmäosaaminen ja tunnistaminen. Varhaiskasvatuksen sosionomin rooli voi kallistua myös joissain tilanteissa kohti lastensuojelutyöntekijää, jolloin hän voi yhteistyössä lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden kanssa laatia esimerkiksi lastensuojelusuunnitelmaa (Nivala & Rönkkö 2021, 139).

Varhaiskasvatuksen erityisosaamiseen liittyvä verkosto- ja palvelujärjestelmäosaaminen on puolestaan sitä osaamista, jota yhteisövaikuttavuuden ehdoista jatkuva yhteistyö, yhteinen mittaaminen ja eri toimijoiden toisiaan vahvistavat toiminnot edellyttävät onnistuakseen. Kuten Karila ym. (2017, 88) kirjoittavat, varhaiskasvatuksen sosionomin

erityisosaamiseen kuuluu paitsi yhteistyö perheiden kanssa myös kyky ohjata perheet heidän tarvitsemien palveluiden piiriin sekä tukea koko kasvattajayhteisöä tässä tehtävässä (Nivala & Rönkkö 2021; Äikäs ym. 2022). Aineistossa yhteistyö ja sen eri muodot ovatkin teemoja, jotka verkostotyön rinnalla leikkaavat läpi koko aineiston. Palvelujärjestelmän tuntemus määrittyy osaksi varhaiskasvatuksen sosionomin erityisosaamista työnkuvaa ja varhaiskasvatuksen sekä yhteisövaikuttavuuden kytköstä käsittelevässä aineistonosassa; kuitenkin työpaikkailmoituksia sisältävästä aineistonosasta tämä jää puuttumaan.

Vuorovaikutusosaaminen on olennainen osa verkostojen luomista ja aktiivisen verkostotyöskentelyn ylläpitämistä. Jotta yhteisövaikuttavuus toimisi, tulee eri toimijoiden välillä olla jatkuvaa vuorovaikutusta (Kania & Kramer 2011). Sosionomin ammatillisessa osaamisessa korostuvat vuorovaikutustaidot ja sensitiivinen, arvostava sekä kunnioittava kohtaaminen. Nämä ovat perustavanlaatuisia osa sosionomin ammattikorkeakoulutusta. (SOAMK 2023.) Aineistossa vuorovaikutustaidot ovat esillä myös varhaiskasvattajien tiimin toiminnan arvioinnissa ja kehittämisessä.

Yhteisövaikuttavuuteen liittyy ajatus yhteisöstä. Yhteisöllisyyden teema onkin vahvasti esillä sekä aineiston artikkeleissa, podcast-jaksossa että työnkuissa. Tutkimuksen aineistoon kuuluvissa työpaikkailmoituksissa tai varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuissa yhteisöllisyys tai paikallisuus ei puolestaan nouse esille odottamallamme tavalla. Tämä voi esimerkiksi kertoa siitä, että näitä näkökulmia ei työnhaussa nosteta esille, tai että toisaalta ne koetaan irrallisiksi varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvasta. Varhaiskasvatuksen sosionomin kompetensseissa yhteistyöosaaminen on kuitenkin esillä, ja voidaankin ajatella, että varhaiskasvatuksen sosionomin vahva yhteistyön osaaminen yhdistyy siihen, mitä esimerkiksi Zuckerman ym. (2020) nimittävät yhteisövaikuttavuuden toteutumisen keskeisimmiksi piirteiksi osana suhteiden rakentamista ja yhteisen, jaetun ymmärtämyksen vahvistamista.

Varhaiskasvatuksen sosionomin erityisosaamiseen kuuluu myös tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio-osaaminen. Myös yhteisövaikuttavuuden toteutumisen ehtoihin kuuluu niin sanottu kehittämisen tukirakenne, jossa yhteisövaikuttavuudessa viitataan esimerkiksi kehittämistä organisoivaan ja tukevaan organisaatioon. Kuitenkin kehittämisen näkökulma, innovatiivisuus ja myös johtamisen osaaminen ovat nähdäksemme sellaisia osaamisen osa-alueita, joiden voidaan katsoa vahvistavan yhteisövaikuttavuuden mallin käyttöä. Uuden oppiminen ja kehittäminen vaatii panostusta, ja kehitystyöhön panostamiseen tarvitaan esimerkiksi resursseja kuten koulutusta ja konsultaatiota (Ristikari ym. 2021, 34). Aineistossa kehittämisen ja uudistamisen näkökulma näkyy esimerkiksi ammatillisuuden ja työhön kiinnittymisen, digitaalisuuden ja työyhteisöosaamisen teemoissa.

6 Pohdinta ja jatkotutkimusehdotukset

Perustuen tämän opinnäytetyömme aineistoon ja sen analyysiin yhteisövaikuttavuuden mallin piirteitä on nähtävissä varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvissa ja työpaikkailmoituksissa ja toisaalta taas varhaiskasvatuksen sosionomin erityisosaamisen piirteitä pystytään paikantamaan yhteisövaikuttavuuden teoreettiseen viitekehykseen. Yhteisövaikuttavuuden toteutumisen ehdot sekä sen taustalla vaikuttava systeemiteoreettinen ajattelutapa voidaan nähdä osana varhaiskasvatuksen sosionomin erityisosaamista. Opinnäytetyön tavoite on lisätä tietoa varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvasta ja yhteisövaikuttavuudesta, ja onnistuimme luomaan yhden katsauksen siihen, mitä tämä voisi tarkoittaa.

Työryhmämme muodostuu kolmesta tulevasta varhaiskasvatuksen sosionomista. Opinnäytetyöprosessin aikana pohdimme varhaiskasvatuksen sosionomin muotoutuvaa työnkuvaa sekä kiinnittymistä yhteisövaikuttavuuteen monesta eri näkökulmasta, joista osa oli tämän opinnäytetyön puitteissa jätettävä ulkopuolelle. Työryhmänä ajattelempa, ettei aihe suinkaan tullut valmiiksi ja käsitellyksi, vaan tämän tutkimuksen tiimoilta eriytyy useita erilaisia tutkimuksellisia polkuja. Toiminnallinen tutkimus, jossa yhteisövaikuttavuuden merkitystä varhaiskasvatuksessa paikannettaisiin esimerkiksi haastattelututkimuksen kautta, olisi erittäin mielenkiintoinen näkökulma aiheeseemme. Varhaiskasvatuksen henkilöstön tai esimerkiksi johdon näkökulmasta tarkasteltuna ilmiö saisi täysin uusia ulottuvuuksia.

Viime vuosien aikana varhaiskasvatukseen on kohdistunut paitsi käytännön kehittämisen ja uudistamistoimia myös erilaisia paradigmaattisia ja diskursiivisia kehitystoimia. Muutoksien vuoksi voidaan sanoa, että käynnissä on varhaiskasvatuksen niin kutsuttu uusi aikakausi, ja varhaiskasvatusta on alettu mieltää yhä vahvemmin osaksi lapsen oppimispolkua ja niin ikään myös investointina tulevaisuuteen. Keskeistä varhaiskasvatuksen laadun takaamisessa on varhaiskasvatuksen henkilöstön korkea koulutustaso ja vahva, monipuolinen ammatillinen osaaminen. (Alila & Eskelinen 2021, 236.) Osaltaan opinnäytetyömme vastaa juuri tämän tyyppiseen tilaukseen, sillä työssämme tarkastelemme paitsi varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvaa myös uutta yhteisövaikuttavuuden mallia, joka tarjoaa uudenlaisia mahdollisuuksia tarttua lasten ja heidän perheidensä kohtaamiin arjen haasteisiin varhaisessa vaiheessa.

Pohdimme yhdessä myös sitä, kuinka tärkeää varhaiskasvatuksen sosionomin ydinosaimisen ja työnkuvan kirkastaminen on esimerkiksi varhaiskasvatusalan veto- ja pitovoiman lisäämisen sekä palkkauskysymysten kohdalla. Tämä liittyy koko opinnäytetyömme laajempaan yhteiskunnalliseen viitekehykseen, jossa varhaiskasvatuksen kriisiytymistä ja resursipulaa tarkastellaan. Rakenteellinen sosiaalityö, lapsen ja heidän perheidensä ääneen

kuuluviin tuominen sekä osallisuuden vahvistaminen ovat tämän opinnäytetyön sivujuonteita, joista jokainen ansaitsisi oman tilansa.

Opinnäytetyöprosessin aikana kysymyksiä herättivät myös rakenteellisen sosiaalityön näkökulmat, ja kuinka nykyisellään vallitsevat varhaiskasvatuksen rakenteet eivät välttämättä luo sellaisia edellytyksiä ja olosuhteita, joita esimerkiksi verkostoyhteistyön tai paikallistoitimijoiden tuntemisen vahvistamiseen tarvittaisiin kentällä. Samaten varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin muutos, kasvatusyhteistyöhön ja vanhempien kanssa tehtävään yhteistyöhön varatun ajan kriittinen tarkastelu ja esimerkiksi varhaiskasvatuksen sosionomin suunnittelu-, arviointi- ja kehittämisaike ovat nähdäksemme tärkeitä pohdinnan aiheita. Kuten Alila ja Eskelinen (2021, 236) kirjoittavat, kaiken kehittämisen ja haasteiden keskellä kuitenkin kaiken toiminnan keskipiste on lapsi ja hänen oikeutensa saada laadukasta kasvatusta ja opetusta sellaisessa ympäristössä, joka on turvallinen ja terveellinen ja jossa hän voi tulla kohdatuksi omana itsenään ja kokea olevansa arvostettu.

Lähteet

Alila, K. & Eskelinen, M. 2021. Varhaiskasvatuksen toimintaympäristön muutokset asiantuntijuuden kehittämisen kehyksenä. Teoksessa Fonsén, E., Koivula M., Korhonen, R. ja Ukkonen-Mikkola, T. 2021. Varhaiskasvatuksen asiantuntijat. Yhteistyössä eteenpäin. Suomen varhaiskasvatus ry.

Edmondson, J. & Zimpher, N. L. 2014. Striving Together. Early Lessons in Achieving Colletive Impact in Education. State University of New York Press. Viitattu 18.5.2024. Saatavilla osoitteessa <https://web-p-ebsohost.com.ezproxy.saimia.fi/ehost/ebookviewer/ebook/ZTAwMHh3d19fODg0NDQ1X19BTg2?sid=882f8b52-4717-4d9b-aa96-2b78da2df60b@redis&vid=0&format=EB&rid=1>

Eriksson, E. & Arnkil, T. E. 2012. Huoli puheeksi. Opas varhaisista dialogeista. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus. Viitattu 18.2.2024. Saatavilla https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90845/URN_ISBN_978-951-33-1792-8.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Kania, J. & Kramer, M. 2011. Collective impact. Stanf Soc Innov Rev 9, 36–41. Viitattu 3.2.2023. Saatavilla https://ssir.org/articles/entry/collective_impact#

Karila, K. Kosonen, T. & Järvenkallas, S. 2017. Varhaiskasvatuksen kehittämisen tiekartta vuosille 2017–2030. Suuntaviivat varhaiskasvatukseen osallistumisasteen nostamiseen sekä päiväkotien henkilöstön osaamisen, henkilöstörakenteen ja koulutuksen kehittämiseen. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:30. Viitattu 22.3.2024. Saatavilla osoitteessa <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80221/okm30.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Lastensuojelulaki 2007/417. Annettu Helsingissä 13.4.2007. Viitattu 28.4.2024 ja saatavissa <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2007/20070417>

Nivala, E. & Ryytänen, S. 2019. Sosiaalipedagogiikka. Kohti inhimillisempää yhteiskuntaa. Gaudeamus.

Nivala, E. & Rönkkö, S. 2021. Varhaiskasvatuksen sosionomin asiantuntijuus ja sosiaalipedagoginen osaaminen. Teoksessa Fonsén, E., Koivula M., Korhonen, R. & Ukkonen-Mikkola, T. 2021. Varhaiskasvatuksen asiantuntijat. Yhteistyössä eteenpäin. Suomen varhaiskasvatus ry.

Ojasalo, K. 2014. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Helsinki: Sanoma Pro.

OKM 2018. Uusi varhaiskasvatustalaki. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Viitattu 17.2.2024. Saatavilla <https://okm.fi/uusiministerio>

OKM 2019. Oikeus varhaiskasvatukseen. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Viitattu 25.2.2024. Saatavilla <https://okm.fi/varhaiskasvatusoikeus>

OKM 2021. Varhaiskasvatuksen koulutusten kehittämissuunnitelma 2021–2030. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2021:3. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. Viitattu 17.2.2024. Saatavilla https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162662/OKM_2021_3.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Opetushallitus 2022. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Helsinki: Opetushallitus. Viitattu 17.2.2024. Saatavilla <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/varhaiskasvatussuunnitelman-perusteet-2022>

Opetushallitus 2024. Lapsen tuki varhaiskasvatuksessa. Viitattu 25.2.2024 Saatavilla <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/varhaiskasvatus/varhaiskasvatuksen-tueksi/lapsen-tuki-varhaiskasvatuksessa>

Pohjola, A. 2016. Sosiaalityön vastuu heikompaan asemaan joutuneista. Teoksessa Törrönen, M. & Hänninen, K. & Jouttimäki, P., Lehto-Lundén, T. & Salovaara, P. & Veistilä, M. (toim.) Vastavuoroinen sosiaalityö. Helsinki: Gaudeamus. S. 87–96.

Puusa, A. 2020. Näkökulmia laadullisen aineiston analysointiin. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Helsinki: Gaudeamus.

Puusa A. & Julkunen, S. 2020. Uskottavuuden arviointi laadullisessa tutkimuksessa. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Helsinki: Gaudeamus.

Puusa, A. & Juuti, P. 2020. Laadullisen tutkimuksen olemus. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Helsinki: Gaudeamus.

Pölkki, P. 2016. Ehkäisevä lastensuojelu ja varhainen tuki lapsiperheille. Teoksessa Törrönen, M. & Hänninen, K. & Jouttimäki, P., Lehto-Lundén, T. & Salovaara, P. & Veistilä, M. (toim.) Vastavuoroinen sosiaalityö. Helsinki: Gaudeamus. S. 261–277.

Raatikainen, E., Rahikka, A., Mäkinen, P. & Saario, T. 2020. Ammattina sosionomi. Sanoma Pro Oy.

Ristikari, T., Söderblom, B., Häggman & A. Niemelä, M. 2021. Alueellinen oppimisverkosto ja yhteisövaikuttavuus lapsiperheiden tukemisessa. Kasvun tuki aikakauslehti 1/2021. Viitattu 17.2.2024.

tattu 3.2.2024. Saatavilla <https://kasvuntuki.fi/wp-content/uploads/2021/05/kasvun-tuki-01-2021-ristikari.pdf>

Sivonen M. 2017. Dokumenttianalyysi tutkimusmenetelmänä terveystieteissä. Itä-Suomen yliopisto. Terveystieteiden tiedekunta/Hoitotieteenlaitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 17.2.2024 Saatavilla osoitteessa https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/17863/urn_nbn_fi_uef-20170525.pdf?sequence=1&isAllowed=y

STM 2023. Sosiaalityö ja sosiaaliohjaus. Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 21.2.2024. Saatavilla <https://stm.fi/sosiaalityo>

SOAMK 2023. Varhaiskasvatuksen sosionomin kompetenssit. Viitattu 18.2.2024. Saatavilla osoitteessa <https://www.sosiaalialanverkosto.fi/wp-content/uploads/2023/12/Varhaiskasvatuksen-sosionomikompetenssit-2023.pdf>

Talentia 2022. Sosionomit varhaiskasvatuksessa. Opas työntekijöille ja työnantajille. Viitattu 17.2.2024. Saatavilla osoitteessa <https://talentia.lukusali.fi/#/reader/3c282abe-b694-11ed-8b29-00155d64030a>

Talentia 2024. Varhaiskasvatuksen sosionomin tehtäväkuva. Viitattu 19.3.2024. Saatavilla osoitteessa <https://www.talentia.fi/nain-vaikutamme/talentia-vaikuttaa-varhaiskasvatuksessa/varhaiskasvatuksen-sosionomin-tehtavakuva/>

THL 2022. Lastensuojelun käsikirja. Mitä on lastensuojelu? Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 22.3.2024. Saatavilla <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-onlastensuojelu>

THL 2024. Systeminen toimintamalli lastensuojelussa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos Viitattu 6.4.2024. Saatavilla osoitteessa <https://thl.fi/aiheet/lapset-nuoret-ja-perheet/kehittyvat-kaytannot/systeminen-toimintamalli-lastensuojelussa>

TENK 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa -ohje. Tutkimuseettinen Neuvottelukunta. Viitattu 17.2.2024 Saatavilla https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Varhaiskasvatuslaki 540/2018. Annettu Helsingissä 13.7.2018. Viitattu 17.2.2024. Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180540>

Vilén, M. & Leppämäki, P. & Ekström, L. 2008. Vuorovaikutuksellinen tukeminen. Helsinki: WSOY.

Zuckerman, S. J. & Garrett, A. L. & Sarver, S. & Huddleston-Casas, C. 2020. Playing well with others: a case study of collective impact in the early care and education policy arena.

International Journal of Child Care and Education Policy 14:7. Viitattu 18.5.2024. Saatavilla osoitteessa <https://ijccep.springeropen.com/articles/10.1186/s40723-020-00072-4>

Äikäs, A., Syrjämäki, M. & Pesonen, H. 2022. Lapsen tukeen liittyvä yhteistyö ja vaativa monialainen tuki. Teoksessa Heiskanen, N. & Syrjämäki, M. (toim.) Pienet tuetut askeleet. Varhaiskasvatuksen uudistuva tuki ja kehittyvät käytännöt. Jyväskylä: PS-kustannus. S. 174–191.